Utdanning nr 13
11. november 2022

Nå kan Knut Vegard senke stemmen

INNHOLD

Stemmevansker

Mange lærer først om sunn stemmebruk etter at stemmen har sviktet. Lærerne Helene Hjelmeland og Knut Vegard Reisæter er blant dem.

8

Barn i praktvilla

Lysekroner, saler, høyt under tak. Villa Matilda har det meste. – Barna kommer storøyde inn, beundrer og studerer masse, sier styrer Lene Pedersen.

18

Adjø barnehage

Birgitte Fjørtoft forteller hvorfor hun tar farvel med barnehagelæreryrket.

24

Mikromeldinger fra skolehverdagen

Under #jegsluttetikke og #egsluttaikkje deler Merete Henden lærernes historier.

Jeg får telefon fredag kveld i høstferien.
Foresatt ønsker en samtale om hva som skjedde i gårdagens bursdag.
Kun halvparten av klassen var invitert.
Jeg hadde ikke vært der.
Klokka var 22.45.

#jegsluttetikke
#egsluttaikkje

28

Utgiver: Utdanningsforbundet
Ansvarlig redaktør: Kaja Mejlbo, kaja@utdanningsnytt.no
Kontakt: redaksjonen@utdanningsnytt.no
Opplag: 167 508
Design: Kristin Slotterøy og Inger Stenvoll
Forsidefoto: Knut Vegard Reisæter. **Foto:** Eivind Senneset.
Trykk: Ålgård offset. Dette produktet er trykket etter svært strenge miljøkrav. Svanemerket og 100 % resirkulerbart.

Utdanning redigeres etter Redaktørplakatens og Vær Varsom-plakatens regler for redaksjonell uavhengighet og god presseskikk. Den som føler seg urettmessig rammet av Utdanning, oppfordres til å ta kontakt med redaksjonen.

Medlem av Fagpressen

PRESSENS FAGLIGE UTVALG

Annonsekontakt Mona Jørgensrud, HS Media AS mj@hsmedia.no Telefon: 62 94 10 32 / 911 73 473

Leseopplæringen må legges om!

Vi må forhindre at flere barn blir «falske dyslektikere», skriver Berit Børresen, tidligere lærer og pedagogisk veileder.

40

– Alt trenger å oppgraderes

– Skolene har vært forsømt i mange år, sier forelder Sigrid Moseid Øverland om Hånes skoleenhet i Kristiansand.

30

Les siste nytt om barnehagestreiken på

UTDANNINGSNYTT.NO

LEDER

Senk stemmen. Bli hørt.

Ettermiddagen 31. oktober var vi samlet i klasserommet til 1B. Høstgruppa hadde gjort en formidabel innsats og pynta med edderkoppspinn, gresskar og nifse udyr. Stemningen var god. Og høylytt. Når 16 førsteklassinger pluss søsken gleder seg til å fylle bøtta med søtsaker, er det ikke lett å trenge gjennom for å gi en beskjed.

Heldigvis har vi lært oss klappetrikset av læreren. Klapp – klapp, klapp – klapp. Barna svarer med samme rytme, og vips er det nesten musestille. Som lærer er du avhengig av slike knep. Når klokka klinger, er ikke alle barn på plass med ett. Ikke alle bruker innestemme heller. En vanlig feil er å forsøke å overdøve dem. Men feil stemmebruk kan over tid være direkte skadelig.

Det har Knut Vegard Reisæter og Helene Hjelmeland erfart. De er lærerkolleger ved Landås skole i Bergen, og begge har fått fonasteni, det vil si stemmesvikt. For Knut Vegard begynte det med følelsen av å ha en klump i halsen. Deretter fikk han vanskelig for å puste. Helene fryktet først at det var kreft

Heldigvis var det ikke så ille, men jobben stod i fare for dem begge. Selv etter å ha fått hjelp, er de også avhengig av hjelpemidler, oppvarmingsøvelser og skriftlige beskjeder.

Stemmesvikt rammer særlig lærere, sangere og skuespillere. Derfor hadde tidligere alle lærerstudenter sang og stemmebruk på timeplanen.

Slik er det imidlertid ikke lenger. Vår gjennomgang viser at opplæring i riktig stemmebruk varierer fra lærerutdanning til lærerutdanning, og noen steder får de ingenting. Forhåpentlig kan historiene til Knut Vegard og Helene føre til endring. Stemmen er det viktigste verktøyet en lærer har.

Kaja Mejlbo, ansvarlig redaktør

BARNEHAGESTREIKEN

PBL: – Streiken har preg av k

Marius Iversen i Private Barnehagers Landsforbund meiner fagforeningene rammer særlig de store barnehagekjedene med sitt streikeuttak. Feil, svarer fagforeningene.

Tekst: Kirsten Ropeid | kr@utdanningsnytt.no

Marius Iversen meiner streikeuttaka har preg av å være en kampanje mot store kjeder som organisasjonene i andre sammenhenger har uttalt seg kritisk om.

Utdanning har telt kommersielle kjedebarnehager blant de 242 barnehagene som var i streik 2. november. 128 av disse er barnehager i de kommersielle kjedene Espira og Læringsverkstedet.

– Er det rett å si at streiken i all hovedsak rammer kommersielle barnehagekjeder, når de utgjør litt over halvparten av barnehagene som er tatt ut?

– Det er ingen tvil om at om at en høy andel barnehager i de største kjedende er rammet. Kommuner som Bømlo og Bodø er gode eksempler på det. Forbundene er i sin fulle rett til å gjøre sine uttak, men vi registrerer at det åpenbart ligger en strategi bak dette som vi mener det er verdt å merke seg, sier Iversen.

Utdanningsforbundet avviser at streikeuttaket er en kampanje mot kommersielle kjedebarnehager.

– Vi tar ut barnehager av en viss størrelse og på samme sted. Det er fordi vi vil ha med medlemmer fra flere organisasjoner i hver barnehage. Og for personer som står rett foran pensjonering, kan det å streike slå ekstra uheldig ut. Derfor prøver vi å unngå å ta ut dem, sier Terje Skyvulstad, streikeleder og nestleder i Utdanningsforbundet.

Også Fagforbundet avviser PBLs påstander.

– Vi ser PBL som ett område og ønsker ikke at streikeuttaket skal ramme noen barnehager spesielt, sier Anne Green Nilsen, Fagforbundets forhandlingsleder i konflikten.

Pensjon er kjernen i PBL-streiken. Bildet er fra en streikemarkering utenfor Stortinget 2. november.

Ill.foto: Paal Svendsen

Kommunene ønsker å få avklart reglene om utbetaling av tilskudd til private barnehager som er i streik.

Uklart om streikeramma barnehager har rett på

Regelverket sier ikke tydelig om kommuner må betale ordinært tilskudd til private barnehager i streik.

Tekst: Kirsten Ropeid | kr@utdanningsnytt.no

Kommunenes egen organisasjon KS ber om en klargjøring.

– Vi meiner at nasjonale myndigheter må klargjøre regelverket på dette området, sier Kristin Holm Jensen, avdelingsdirektør for oppvekst, kultur og utdanning i KS.

Ifølge NTB anbefaler KS sine medlemskommuner å utbetale ordinært tilskudd inntil videre.

Barnehagelovens paragraf 19 og 11 er uklare, ifølge KS. De handler om hvilket tilbud private

kampanje mot kjedene

Foto: Terje Bendiksby/NTB

Eierne av Læringsverkstedet flytter til Sveits

Ekteparet Sundby eier Norges største barnehagekjede, Læringsverkstedet, med rundt 240 barnehager. Hans Jacob Sundby sitter også i styret i Private barnehagers landsforbund (PBL).

Hans Jacob Sundby sier til Fagbladet at flyttingen ikke handler om skattefordeler, men at de skal følge med på kjedens utenlandsvekst. Skatteekspert Eivind Furuseth anslår imidlertid at ekteparets flytting kan spare dem for omtrent 980 millioner kroner i skatt hvis de selger aksjene i holdingselskapet sitt. Ekteparet Sundby slipper uansett den norske formuesskatten. I 2020 solgte ekteparet 138 barnehageeiendommer til det svenske eiendomsselskapet SBB for 4,25 milliarder kroner.

Arkivfoto: Læringsverkstedet

Ekteparet Hans Jacob og Randi Sundby eier Norges største barnehagekjede.

offentlig tilskudd

barnehager plikter å tilby for tilskudda kommunene gir.

Kommunikasjonsdirektør i Private Barnehagers Landsforbund, Marius Iversen, skriver i en e-post at PBL meiner kommunene per i dag ikke kan kutte tilskuddet til barnehager som er i streik.

Kunnskapsdepartementet opplyser til NTB at det er opp til kommunene om de vil fortsette å gi tilskudd til private barnehager som er ramma av streik.

Når barnehagehagetilbudet ikke er tilgjengelig for barna, kan det heller ikke kreves inn foreldrebetaling for denne perioden, mener KS. Men hvis tilbudet bare blir redusert, ikke stengt, er det vanskeligere å finne et klart svar på hvordan foreldrebetalinga skal være.

PBL anbefaler at barnehagene ikke krever foreldrebetaling for perioden når barnehagen er stengt på grunn av streik. Det samme gjelder dersom tilbudet under streik er så redusert at det heller er barnepass enn barnehage, ifølge kommunikasjonsdirektør Marius Iversen.

UNDERSØKELSE:

6 av 10 lærere opplever karakterpress fra elevene

Lærere sier at det først og fremst er elevene som presser på for å få best mulig karakterer.

Tekst: Kaja Mejlbo | kaja@utdanningsnytt.no

«Elevene ønsker ofte å vite hvorfor de har fått den karakteren de har fått, og en av lærerne sier også at de opplever at elevene vil påvirke læreren til å sette høyere karakterer.» Slik beskriver lærere i en rapport fra 2020 hvordan elever presser på for å få bedre karakterer. Rapporten, som analysebyrået Rambøll utførte for Utdanningsforbundet, konkluderer med at det er fra elevene lærerne opplever det største karakterpresset.

En femtedel av lærerne oppgir at de i stor eller svært stor grad opplever press fra denne gruppen, mens 39 prosent oppgir at de i noen grad opplever press.

24 prosent av lærerne på videregående trinn 1 svarer at de i stor eller svært stor grad opplever press fra elever, mens 18 prosent av lærerne på 10. trinn svarer det samme.

Karakterhopp

Over en fjerdedel av lærerne opplever press knyttet til å sette karakterer som gir mulighet for opptak ved elevers ønskede utdanningsprogram.

29. oktober skrev VG at lærerne delte ut flere seksere i pandemi-skoleårene enn årene før. Statistikken avisen har samlet fra Utdanningsdirektoratet, viser imidlertid at andelen seksere også økte i årene før pandemien.

På ti år, fra skoleåret 2012 til 2022, er andelen seksere doblet. I samme periode har også karaktersnittet økt med cirka 0,4 poeng. I 2012 var snittkarakteren i videregående skole ca. 3,75. I 2022 er snittkarakteren 4,18.

Norsk Lektorlags leder, Helle Christin Nyhuus, sier til VG at hun er bekymret for utviklingen.

– Det er tilfeller hvor faglærer har konstatert at det er et for stort hull i vurderingsgrunnlaget til at karakter kan gis. Det er uheldig dersom det da utøves press på at det skal gjennomføres ekstra vurderingssituasjoner helt på slutten av skoleåret for å bøte på dette. Det vil utvanne karakterene og svekke legitimiteten, sier hun.

Ifølge Nyhuus har Lektorlaget fått henvendelser fra medlemmer som uttrykker bekymring for dette. Hun sier at deres medlemmer forteller om karakterpress både ledelsen ved skolen og fra rådgivere.

I Utdanningsforbundets undersøkelse peker imidlertid lærerne på at for lite tid og for mange

Lærere ble først sagt opp, deretter tilbudt lavere lønn

Eierne av privatskolen Sonans i Tromsø sa opp alle lærerne. Deretter fikk de tilbud om ny ansettelse med lavere lønn.

Tekst: Kaja Mejlbo | kaja@utdanningsnytt.no

Ifølge avisa iTromsø varslet eieren tidligere i år at 60 millioner i kostnader skulle kuttes hos Sonans. Kuttene ble forklart med en stor nedgang i salg av fysisk undervisning for dette skoleåret.

Nå blir de sju lærerne ved skolen sagt opp, men får tilbud om en ny arbeidskontrakt med langt lavere stillingsprosent og dermed også lavere lønn.

Lærerne ved Sonans har ikke tariffavtale. Skolenes Landsforbund bistår sine medlemmer ved skolen, men ønsker ikke å kommentere saken overfor iTromsø.

Rektor Chris Andreassen mener omstillingsprosessen har vært ryddig.

– Lærerne ved Sonans Tromsø har fått nye kontrakter som i praksis innebærer at de nå har stillinger basert på like mange undervisningstimer i uken som andre privatistlærere i Sonans, sier han til iTromsø.

Foto: Google Maps

Privatskolen Sonans i Tromsø.

Ill. foto: Marie von Krogh

Hver femte lærer opplever i stor eller svært stor grad press fra elevene om å gi bedre karakter.

elever er det som går utover vurderingsarbeidet. Seks av ti svarer at de opplever lite eller svært lite press fra skoleledelsen.

Rundt halvparten av lærerne svarer derimot at de har så mange elever som skal vurderes at det går utover kvaliteten på arbeidet.

Lite press fra foresatte

Når det gjelder hvordan lærerne opplever press fra foresatte, oppgir bare 8 prosent at de opplever det i stor grad. 35 prosent sier de opplever det i noen grad.

I Rambøll-undersøkelsen fikk lærerne også spørsmål om de opplever press fra andre grupper knyttet til sin vurderingspraksis.

«I det åpne svarfeltet opplyser noen av lærerne om at kommunen, Fylkesmannen, Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratet legger press på lærerne ved å sammenligne karakterer mellom skoler, og ved å ha fokus på en «fullføre og bestå»-politikk. Enkelte nevner videre at de opplever press fra andre skoler», heter det i rapporten.

Fortsatt lave fraværstall i skolene

Det registrerte fraværet i både grunnskolen og videregående var lavere enn før pandemien i skoleåret 2021–2022.

Det typiske fraværet på vitnemålet for elever på 10. trinn i 2021–2022 er to dager og tre enkelttimer. Medianfraværet går opp med én dag og én time sammenlignet med i fjor, men er fremdeles mye lavere enn før pandemien, viser nye tall fra Utdanningsdirektoratet.

I videregående skole er medianen for antall dager fravær null dager også skoleåret 2021–22, mot tre dager året før pandemien og to dager i 2019–20.

Grunnet endring i fraværsreglene under koronapandemien, som unntar helserelatert fravær, er det ikke mulig å si noe om elevenes reelle fravær i skoleårene under koronapandemien og etterpå, skriver Utdanningsdirektoratet. ©NTB

Faglig påfyll?

Ta et emne på MF ved siden av jobb!

Kristendom i historie og samtid

KRLE1041 (15 studiepoeng)

Sju lørdager 9.30-16.00 på MF

Egnet for lærere og andre som ønsker økt kunnskap om kristen tro og kristne kirkesamfunn.

Kan tas som enkeltemne eller som del av studieprogrammet Deltidsstudier i KRLE / religion og etikk.

Se mf.no/deltid for mer informasjon.

MF VITENSKAPELIG HØYSKOLE

Når det viktigste verktøyet blir en plage

Knut Vegard Reisæter og Helene Hjelmeland er to av mange lærere som har lurt på om de må skifte yrke på grunn av stemmesvikt.

Tekst: Laila Borge **Foto:** Eivind Senneset

Knut Vegard Reisæter er bevisst på å snakke rolig til klassen.

Første gang Knut Vegard Reisæter merket at stemmen sviktet, var i en gymtime i mai 2020.

– Jeg ropte elevene i mål på 60-meteren. Da jeg først hadde ropt for én, måtte jeg gjøre det for alle, sier Reisæter, som er lærer ved Landås skole i Bergen.

Reisæters stemme ble ikke bedre. Han ble fort sliten av å prate, og hver dag kjente han en klump bygge seg opp i halsen. Han beskriver det som en ond sirkel der han ikke klarte å trekke pusten ordentlig fordi halsen snørte seg sammen. Uten nok pust anstrengte han stemmen enda mer.

Han ble sendt til utredning hos øre-nese-hals-spesialist og fikk vite at han hadde fonasteni; stemmesvikt. Det skyldes som regel overdreven eller feilaktig stemmebruk.

– Da så jeg mørkt på karrieren min, sier han.

Hadde dårlig snakkestemme

Reisæter fikk henvisning til logoped. Han demonstrerer noen av øvelsene han lærte. Ikke ulikt en sanger før konserten, varmer han opp stemmen med ulike toner og teknikker.

– Hver morgen har jeg en liten konsert ved frokostbordet, sier han.

Han trener også med å blåse tåkelur-lyder i et rør ned i en flaske.

Reisæter hadde sluttet å synge i kor et par år før han fikk fonasteni. Han har en teori om at dette medvirket til stemmesvikten.

– Jeg har alltid hatt en god syngestemme,

Jeg ser lysere på å jobbe som lærer nå.

Knut Vegard Reisæter

FONASTENI – STEMMESVIKT

Defineres som en kronisk tiltagende tretthetsfornemmelse ved stemmebruk. Tidligere ble fonasteni kalt «prestesyken».

Vanlige symptomer er at man lett blir sliten i stemmen og tørr i munnen, får «klump i halsen»-følelse, kremtetrang eller smerter i tunge, kjeve eller rundt strupen. Stemmen kan bli kraftløs og hes etter mye bruk. Symptomene er verst mot slutten av dagen eller uka.

Internasjonale studier har vist at forekomsten av stemmeforstyrrelser blant lærere er på 51,2-69 prosent. Kvinner er sterkt overrepresentert.

Stemmebelastning og stress virker inn. Fortsetter en person å bruke stemmen mye i forbindelse med halsinfeksjon eller forkjølelse, kan dette være utløsende. Det kan også komme som følge av nakkeskade eller andre stramninger i hode/nakke.

Behandlingen er i hovedsak logopedisk. En drøfter årsakssammenheng, arbeider med bevisstgjøring av stemmebruk og søker å bedre stemmeteknikken. Det er mulig å bli kvitt fonasteni ved å endre stemmeatferd og andre negative faktorer.

Fonasteni blir ikke godkjent som yrkesskade av Nav, i likhet med andre belastningsskader som utvikles over tid.

Kilder: Statped, Nav, Helse Bergen, boka «Profesjonell muntlighet»

men dårlig snakkestemme. Jeg tror jeg brukte stemmen feil da jeg snakket, men at korsangen ga meg den muskulaturen jeg trengte for å snakke skikkelig, sier han.

Nå har han begynt i kor igjen. Stemmen er blitt bedre.

– Jeg ser lysere på å jobbe som lærer nå, sier han.

Roper ikke

Reisæter underviser fortsatt. Når 7.-klassingene hans stimer inn, passer han på ikke å snakke over dem. Han får dem til å roe seg før han gir beskjeder.

– Tre-to-en, sier han rolig, og volumet i klasserommet senkes straks til en rolig mumling.

Han har skrevet på tavlen hva elevene trenger i timen. I dette klasserommet har han dessuten mikrofon og høyttaler. Utstyret er der av hensyn til en elev, men Reisæter har også stor glede av det.

– Jeg tror det skjer automatisk, at vi lærere tror at vi må snakke høyt for å bli hørt, sier han.

Med mikrofonen på gjør han ikke det.

Mikrofon ga nytt håp

Reisæters kollega Helene Hjelmeland har også nylig begynt å se lysere på tilværelsen, etter fle e mørke år. Hennes nye håp kom fra hjelpemiddelsentralen i form av en liten, bærbar høyttaler og en diskré mikrofon som hun fester med en hudfarget bøyle rundt hodet.

– Det er et helt genialt! Jeg skulle bare ønske jeg hadde fått det før, og at mange fle e enn meg brukte det, sier hun.

For fem år siden begynte Hjelmeland å kjenne noe i halsen. Hun skyldte først på tørr luft i den nybygde skolen, så på begynnende allergi mot kattene sine. Hun begynte å suge på pastiller og ta med seg vann inn i klasserommet, selv om det strengt tatt ikke var lov.

– Jeg var sliten i halsen, som om jeg hadde en klump med grøt der, og jeg hadde behov for å svelge hele tiden. Jeg klarte ikke å gjøre jobben min ordentlig.

Hjelmeland ble henvist til øre-nese-hals-spesialist. Hun fikk vite at hun hadde en hevelse

> Det er et helt genialt! Jeg skulle bare ønske jeg hadde fått det før.
>
> Helene Hjelmeland

på stemmebåndene. Hun trodde en stund det var kreft, og ble derfor glad da det viste seg å være fonasteni. Etter hvert skulle hun erfare at fonasteni var en utfordrende diagnose.

Ville ikke snakke

Helene Hjelmeland ønsket ikke sykmelding. Hun klarte å lage ganske gode opplegg for undervisningen der hun byttet ut muntlige beskjeder med skriftlige instruksjoner på tavlen. I gymtimene overlot hun snakkingen til andre. Likevel ble stemmen sliten hver eneste dag.

Hun ble irritabel hver gang hun måtte åpne munnen. Hun begynte å gå tur alene i stedet for med venninnene. Det ble vanskelig å være støttekontakt på fritiden.

Hun gikk til logoped, men følte ikke hun så noen fremgang. Hun ble så lei at hun kastet treningsflasken som logopeden hadde gitt henne.

Tok ulønnet permisjon

– Jeg har nok nesten vært deprimert. Jeg har lurt på om den lange utdannelsen min har vært bortkastet. Skulle jeg begynne å flytte papirer i et arkiv?

I fjor valgte Hjelmeland å ta 60 prosent ulønnet permisjon for å hvile stemmen. Samtidig gikk hun fra å undervise de eldste elevene i store grupper, til å gi norskopplæring til fremmedspråklige 1.- og 2.-klassinger i grupper på fi e til seks barn.

Etter å ha hvilt stemmen i ett år og fått mikrofon og høyttaler, føler hun seg bedre. Nå tror hun at hun igjen kan undervise mellomtrinnet i større arealer, slik hun egentlig ønsker. Hun er usikker på om hun kan gjenoppta høytlesning, men har i stedet begynt å spille lydbøker for elevene.

– Jeg hadde trodd at mikrofonen ville skape en distanse mellom elevene og meg, men det gjør den ikke, sier Helene Hjelmeland.

Lærere særlig utsatt for stemmesvikt

Hensiktsmessig og sunn stemmebruk kan gi lærere en bedre arbeidsdag og forebygge sykmeldinger.

Logoped Gry Sandland har møtt mange lærere som har overbelastet stemmen. Hun synes det er synd at mange først lærer sunn stemmebruk etter at de har fått fonasteni.

– Når lærere kommer tilbake etter midttimen, hiver de ofte etter pusten, og så går de inn i klasserommet og snakker sånn som dette, sier Sandland og slår over til en tynn og skingrende pipestemme.

– Det hadde vært bedre om de hadde pustet et host eller sukk ut og hentet støtte i magen, sier hun.

– Snakk fra magen

Altfor mange er opptatt av innpust. Det er utpusten som bør få oppmerksomhet, det er på den vi snakker, påpeker Sandland.

Lærere utsettes ofte også for andre risikofaktorer som dårlig akustikk i klasserommene, støy, stress, mas og jag. Alt dette kan øke faren for å utvikle fonasteni – men det kan håndteres, mener Sandland.

– Hvis vi klarer å jorde oss med dyp pust, er det et veldig godt utgangspunkt for sunn stemmebruk, sier hun.

Hører skoleledelsen at en lærer begynner å bli hes, må de ta det alvorlig. oppfordrer Sandland: – De som er hese i mer enn 14 dager, bør undersøkes av øre-nese-hals-lege.

– Gnagsår i halsen

Sandland har selv erfart hvordan det er å ha fonasteni. Da hun var i 20-årene, jobbet hun i to år som treningsinstruktør og showartist i et reisebyrå. Hun hadde det kjempegøy, men stemmen hadde ikke godt av mange timer med roping og feil bruk.

– Til slutt bare hveste jeg, forteller hun.

– Det er som å ha et forferdelig gnagsår i halsen. Bare du åpner munnen og skal si noe, er det som å ta på igjen den skoen som ga deg gnagsåret. Det kan være intense smerter, eller veldig slitsomt å prate. Det er sårt, du vil bare holde kjeft, sier un.

I dag er hun frisk, men i mange år fikk hun problemer hver gang hun ble forkjølet. Sandland oppfordrer lærere til å spare stemmen når de er forkjølet.

Må være tålmodige

Når det først har gått så langt at en lærer har utviklet fonasteni, er det hjelp å få hos logoped. Mange må ha litt tålmodighet før de blir bedre.

– Først må vi få dem til å spenne av i kroppen. Deretter må de avlæres uvaner i stemmebruken og få nye, sunne stemmevaner, sier Sandland.

I tillegg får de øvelser som de bør bruke noen minutter fle e ganger om dagen.

Prosessen kan ta tid, spesielt hvis lærerne ikke tar en pause fra undervisningen.

Noen trenger sykmelding i en periode, og noen har også måttet bytte jobb. Andre blir raskt bedre.

– Det er mye som spiller inn. Hvor mye jobber du, hvor lenge har du hatt problemene, hvor vondt har du. Med trening, mer skånsom stemmebruk og mindre mengde, kommer de fle te seg tilbake, sier hun.

> Utpusten bør få oppmerksomhet, det er på den vi snakker.
>
> Gry Sandland, logoped

Varierende tilbud til lærerstude

Tidligere hadde alle lærerstudenter sang og stemmebruk på timeplanen. I dag er ikke dette prioritert.

– Institusjoner som har femårig grunnskolelærerutdanning (GLU) skal ha musikk i fagkretsen, men hvor stor plass det gis til sang og stemmebruk varierer nok mellom institusjonene. Jeg regner også med at enkelte har undervisning i stemmebruk i faget «pedagogikk og elevkunnskap», men det er stor sannsynlighet for at studentene ikke får noe undervisning i stemmebruk, sier professor Tiri Bergesen Schei ved lærerutdanningen ved Høgskulen på Vestlandet (HVL).

Schei mener stemmebruk burde vært en del av pedagogikkfaget for alle, og ikke noe som kun musikklærere driver med og har kunnskap om: – Et lite kurs er bedre enn ingenting.

HVL tilbyr i år et etterutdanningskurs i sang og stemmebruk, og ulike utdanninger med musikk. 2022 startet femårig Lærerutdanning i praktiske og estetiske fag 1.–13. I et av emnene legges det vekt på mye sang.

Stemmebevissthet

Schei er sangpedagog i bunn, og har jobbet mye med folk med stemmeproblemer. De senere årene har hun skrevet fle e forskningsartikler om lærerstemmen.

– Stemmen er lærerens hovedverktøy for å etablere autoritet, påkalle seg oppmerksomhet, guide, motivere og bygge et tillitsfullt forhold til studentene. Stemmeproblemer er en viktig årsak til helseproblemer hos lærere, men dette vet de gjerne ikke før stemmen svikter. Likevel har stemmetrening og stemmekunnskap så godt som forsvunnet fra lærerutdanningene i Norge, skrev hun og kolleger i artikkelen «Forgetting the Audible Body. Voice Awareness in Teacher Education» fra 2018.

Studentene ønsket kurs

Sammen med kollega Bjørg Solsvik Åvitsland begynte Schei for ti år siden å forske på lærerstudenters stemmebruk. Åvitsland satte i gang et frivillig kurs, der studentene lærte om god og dårlig stemmebruk. De 282 studentene som deltok på kurset, svarte også på en undersøkelse. En høy andel svarte at de hadde kjent tretthet eller heshet i stemmen under undervisning og praksis. 68 prosent svarte at de aldri før hadde fått undervisning i bevisstgjøring eller trening av pust. Alle svarte at det burde inngå som et kurs i lærerutdanningen. Mange foreslo et omfang på minimum fem, helst 20 timer spredt over hele utdanningsløpet.

Forsvant på 1970-tallet

På 1970-tallet falt stemmebruk som læringsmål ut av lærerutdanningen. Årsaken var både fagtrengsel og uklarhet om fagets innhold, hvor det skulle undervises og hvilken kompetanse som skulle til for å undervise i det, forklarer førsteamanuensis Kristin Solli Schøien ved Universitetet i Sørøst-Norge (USN). Hun har forsøkt å fin e ut hvorfor det går an å utelate stemmetrening fra lærerstudentenes pensum.

– For det første fin er vi at stemmekvalitet anses som et medfødt talent, noe som ikke kan trenes. For det andre er stemmen et kroppslig og personlig instrument, nær knyttet til identitetsopplevelsen. Å trene egenstemmen kan oppleves truende og gjør det krevende å undervise. Dessuten framstår fagfeltet og kompetansen fragmentert og tilfeldig i læreplanene, noe som fører til at ingen fag egentlig har det på sin agenda. Dette går ut over lærernes stemmehelse og deres mulighet til å vurdere og veilede utøvende muntlige ferdigheter i klasserommet, sier hun.

Ved revisjonene på 1970-tallet falt stemmebruk som lær lærte han litt om stemmebruk.

– Forskning viser at stemmebruks-kurs på mindre enn fem undervisningstimer ikke har noen signifikant effekt, sier hun og foreslår at det bør være en modul på minimum fem studiepoeng, vurdert med graderte karakterer.

Sammen med den fi ske professoren Anna-Lena Østern ga hun i høst ut boka «Profesjonell muntlighet. Tydelig, troverdig og ansvarlig». Her begrunnes og beskrives profesjonsfaglig muntlig kompetanse for lærere. En modell for stemmetrening presenteres også.

Personavhengig undervisning

Utdanning har vært i kontakt med noen av lærerutdanningene, som melder om variert grad av undervisning i stemmebruk. Enkelte ildsjeler innlemmer stemmebruk i sine fag og

Foto: Mauricio Bustamante

Et lite kurs er bedre enn ingenting.

Tiri Bergesen Schei, professor

enter

ingsmål ut av lærerutdanningen. Knut Vegard Reisæter tok fem vekttall musikk i lærerutdanningen sin, og da

mener det bør inn i undervisningen for alle lærerstudenter.

Ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU) får lektor Anna Järnerots studenter undervisning i stemmebruk, mens de andre klassene ikke får denne undervisningen. Som del av sin egen lærerutdanning i Sverige lærte Järnerot å sikre at stemmen holder.

– Derfor har det alltid forundret meg at vi ikke har noe fokus på dette hos oss. Det hadde vært hensiktsmessig å ha en logoped som møtte alle studenter for å vurdere eventuelle utfordringer. For de fle te blir dette sikkert kun ett møte, men for noen få kan gode råd om hvordan de kan ivareta og være observant på stemmen sin, være avgjørende. Jeg nevner litt om dette i min undervisning, men jeg er ikke logoped og ikke ekspert på dette, sier hun.

Har øvingsoppgaver

Järnerot bruker en del av undervisningstiden i emnet «pedagogikk og elevkunnskap» til å lære studentene å bruke stemmen som et verktøy for god undervisning.

– Jeg pleier å bevisstgjøre studentene på vekten stemmen har i lærerjobben, gi dem noen tips om hva de skal tenke på når de forteller, leser høyt, dramatiserer, ønsker å skape spenning, forundring og så videre. Dette faller vel mer innenfor retorikk-trening. Jeg prøver å lage en del oppgaver, litt lekne, litt alvorlige, noen øvinger i grupper og at de også får spille inn seg selv på video for å oppdage hvordan de trenger å utvikle dette. Erfaringen er at de ser vekten av dette der og da. Når det ikke følges opp mer bevisst i utdanningen, blir det også nedprioritert av studenter, utdyper hun.

Bevisstgjøring på kurs

Universitetet i Tromsø Norges arktiske universitet har kurs i sang og stemmebruk i lærerstudentens oppstartsprogram.

Stemmekvalitet anses som noe som ikke kan trenes.

Kristin Solli Schøien, førsteamanuensis

– Ideen til kurset kom for noen år siden, da vi snakket med en logoped som kunne fortelle om en jevn strøm av lærere som kom for å få hjelp for sine slitne stemmer. Kurset er altfor kort til å gi tilstrekkelig kunnskap og ferdigheter, hensikten er å oppnå økt bevissthet omkring stemmeutfordringer i læreryrket. Vi låner øvelser fra logopedi og sangmetodikk; klassiske avslapnings-, strekke/tøye-, puste- og stemmeøvelser, informerer førstelektor i musikk, Bengt Arve Haugseth.

I tillegg har studentene ved UiT litt undervisning i stemmebruk, og ofte stemmeoppvarming, i dramaundervisningen som er integrert i ulike fag.

Teori og praksis

Oslo Met har i mange år hatt et tre timers obligatorisk kurs i stemmebruk for førsteårsstudentene. Førstelektor i musikk, Hanne Rinholm, har hatt undervisningen siden 2011. Hun innleder kurset med teori om risiko for stemmevansker, om stemmebåndet og om forebyggende stemmepleie. Deretter får studentene øvelser.

– De øver på å få kontakt med støtten i mellomgulvet. Jeg lar dem kjenne i sin egen kropp hvordan det er å puste med magen. Jeg understreker at dette ikke er noe de lærer på tre timer. Får de begynnende stemmevansker, må de gå til logoped, sier hun.

Foto: Sadak Souici, Zuma Press/NTB

45-46 elever per lærer i småskolen

Nigeria har 154 000 lærere fordelt på 7 millioner småskoleelever, ifølge Unicef.

8 prosent av de fattigste barna i Nigeria går i barnehage/småskole. For de rikeste barna er andelen 78 prosent, ifølge Unicef.

NIGERIA: FNs barnefond (Unicef) har avslørt at landets syv millioner småskoleelever har 154 000 lærere, altså omtrent 45-46 elever per lærer. Det skriver den nigerianske avisen This Day. Dette er langt under den globale standarden på én lærer til 25 elever, uttaler Unicef idet de vektlegger småbarnspedagogikkens grunnleggende karakter for all læring.

Unicefs utdanningsspesialist Yetunde Oluwatosin avslørte dette 19. oktober i Sokoto, under et todagers mediaseminar om småbarnspedagogikk i Nigeria.

Oluwatosin etterlyser flere kvalifiserte lærere som forstår lekens betydning for læringsutbyttet.

På verdensbasis går færre enn ett av tre barn i alderen tre-fire år i barnehage/førskole. I Nigeria er dette tallet 36 prosent, men minst ti millioner barn er ikke registrert.

– Ved fem års alder er det forventet at hvert barn har begynt sin skolegang, sier hun.

Unicef har etterlyst en læreplan som legger vekt på lek, for bedre læring og integrering, og ernæring, miljø og trygghet for en helhetlig vekst. Store ulikheter gjenstår imidlertid.

– 8 prosent av de fattigste barna går i barnehage/småskole. Når det gjelder de rikeste barna er andelen 78 prosent, sier Oluwatosin.

Hun la til at barnehager/småskoler som er tilknyttet lokalsamfunn, vil bidra til at flere barn får dette tilbudet.

13 000 lærarar er framleis i utlandet

UKRAINA: Nesten 13 000 ukrainske pedagogar oppheld seg framleis i utlandet, ifølgje utdanningsministeren i landet, Serhyj Sjkarlet. Mange av dei held fram med å undervise elevane sine digitalt, ifølgje nettportalen Vseosvita.ua. Rundt halvparten av dei som flykta rett etter Russlands åtak på heile Ukraina, er komne attende. I mars synte offisielle tall at 27 000 pedagogar hadde reist frå landet. Ved starten på dette skuleåret hadde dessutan EU-landa 506 000 skuleelevar frå Ukraina. I tillegg kjem elevar som drog saman med foreldra sine til USA, Canada, Australia og Japan, skriv Vseosvita.ua.

Foto: Adobe Stock

Elevgave for å bøte på lang reisevei

Elevene jobbet hele sommeren for å kunne gi sin populære lærer en stor overraskelse.

USA: Som vanlig hadde lærer Julio Castro stått opp kl. 04:30, kjørt 11 kilometer på scooter, buss i halvannen time og gått én kilometer for å komme til Yula Boys School i Los Angeles. Der underviser han i matematikk på videregående nivå, men grunnet den lange reisen har han ikke tid til å se sine tre små barn, skriver den argentinske avisen Clarin.com. Denne dagen, 26. august i år, ble han overrasket av sine elever som først viste en video der de priste ham for å være tålmodig, ressurssterk og for å få fram det beste i dem, før han fikk både klemmer, jubel og en pent brukt bil, en Mazda 3 Hatchback 2019 pluss ett års forsikring, i gave. Elevene hadde brukt sommeren på å samle inn penger, holde tombolaer, organisere turnering og filmkveld; totalt ga dette 30.000 dollar.

Over halvparten av dei utdanningstilsette er svært slitne av jobben

FRANKRIKE: På ein skala frå 0 til 10 på kor sliten ein er på grunn av jobben, plasserer halvparten av dei tilsette i det franske utdanningssystemet seg sjølv på 8. Gjennomsnittsskåren for tilsette i sektoren er 6,8. Dette går fram av ei undersøking som er gjort i vår for utdanningsdepartementet, melder radionettverket Franceinfo. Undersøkinga er gjort blant 62 000 lærarar, administrativt tilsette, rådgivarar og psykologar som er tilsett i utdanningssektoren.

Hold deg oppdatert på:

UTDANNINGSNYTT.NO

Arbeidsmiljø-portalen

Skap et godt arbeidsmiljø på din arbeidsplass

Arbeidsmiljø handler om arbeidet og hvordan man organiserer, planlegger og gjennomfører oppgavene.

Sjekk ut Arbeidsmiljøportalen.no med gratis råd og verktøy for deg som jobber i videregående skole.

arbeidsmiljøportalen.no

Arbeidstilsynet PETROLEUMSTILSYNET STAMI STATENS ARBEIDSMILJØINSTITUTT nav

TIBE

Barnehage i magiske omg

Med persiske tepper på gulvene, tidsriktige møbler og lysekroner i taket er det et historisk sus over Villa Matilda barnehage i Arendal.

Tekst: Marianne Smeby Strand **Foto:** Olav Svaland

Villaen som ligger på bakketoppen overfor Arendal sentrum, er i sveitserstil og over 150 år gammel. Ute vitner den store trebygningen om ærverdighet, inne blir vi møtt av blide barn, liv, røre og ytterklær som ligger hulter til bulter og venter på å bli sortert. De solide dobbeltdørene inn til biblioteket, spisesalen, dansesalen og andre rom er fra byggeåret 1870. Det er også både møbler, lysekroner, tapet og farger.

Omgivelsene gjør barnehagehverdagen magisk, mener styrer Lene Pedersen.

– Vi ser ofte at barn bare sitter ved matbordet og ser i lysekrona og bare forsvinner i en fantasiverden. Det gir en helt ny, estetisk dimensjon som skaper liv, magi, fantasi og kreativitet. Og det er fi t, vakkert – man får litt wow-følelse. Det er herlig å omgi seg med sånt. Jeg blir jo aldri lei av det. Jeg ser det på nye måter hele tiden, også når vi opplever det sammen med barna. De kommer inn med store øyne og beundring, kikker og studerer masse.

Rundt omkring i alle rommene er det antikke ovner som fyres i på ekstra kalde dager. Hele bygningsmassen er varmet opp med jordvarme, så til tross for at huset er gammelt, har ikke strømregningene tatt helt av.

– Vi merker jo forskjell, men det er ikke noe ekstremt selv om det er et gammelt hus, fordi vi har det anlegget. Det hjelper mye, sier styrer.

At huset er gammelt og verneverdig, har sine utfordringer, innrømmer Lene Pedersen.

– Det er mange regler. Det er både verneverdig og en barnehage, så vi har regler også for å drive barnehage. Det er klart at det kan by på utfordringer. For eksempel at i rom skal det være to rømningsveier. Eller at i noen rom kan du ikke ha dører som ikke går igjen automatisk. Så skal du samtidig bevare gamle dører. Det er mange ting man ikke tenker over, som man må ta hensyn til og ta vare på. Man må strekke seg litt ekstra, sier Lene Pedersen.

ivelser

Klaus er én av tolv rollefigurer i barnehagen. Styrer Lene Pedersen forklarer: – Rollefigurene definerer ulike følelser og menneskетyper. Da får ungene bli kjent med og trygg på dem og kan studere og sette ord på dem. Ifølge styrer er hensikten med rollefigurene å skape forståelse og respekt for ulike typer mennesker.

Som teaterbarnehage setter Villa Matilda kunstfagene, drama, teater, forming, musikk og dans i fokus. Gjennom teaterpedagogikk lærer de blant annet barna å bli trygge i seg selv. Her kommer Klaus ut mens Mira (3) og Kornelius (3) leker i sklia.

Ekstra kalde dager blir ovnene, som denne koksovnen, fyrt i. Barna krøller papir og gjør klar til opptenning. Da blir det også samtale om fyring, og ikke minst sikkerhet.

Her kan personalet ta en velfortjent pause.

Lysekroner, tapet, farger og møbler er fra byggeåret 1870, Det er også solide dobbeltdører som fører inn til biblioteket, spisesalen, andre rom og her; dansesalen.

Lilo Slotta Rosland (4) og Ellie Sofie Matre (4) elsker å danse. De kler på seg selv og viser oss hvordan en ballerina beveger seg. I barnehagen har en danser, en musiker, en kunstner samt dramapedagoger og teaterutdannede timer med barna.

I dramarommet har de laget en egen scene med sceneteppe. – Her spiller vi teater og har dramatimer og musikktimer. Veldig aktivitetsbasert, forteller styrer Lene Pedersen som titter frem fra sceneteppet.

Inne blir vi møtt av blide barn, liv, røre og ytterklær som ligger hulter til bulter og venter på å bli sortert. Pedagogisk leder Siri Matre er på vei inn med barna etter lek ute. Tiril, Sara Pauline, Nora, Maria , Lillie-Marie, Pranit og Mira.

Møblene er også fra da huset ble bygget, i regi av seilskutereder Christian Pettersen.

Eliana Mehreteab Futsum (3) i husets spisesal. Villa Matilda har hentet sitt navn fra Roald Dahls bok om «Matilda».

Leiken i barnehagen er slutt

– Drømmen er å skrive ei doktoravhandling om barnehagelæreres deltaking i leik.

Tekst: Kirsten Ropeid | kr@utdanningsnytt.no
Foto: Jenny Marie Sveen

– Drømmen fortsetter med at jeg, med avhandlinga i bagasjen, blir pedleder i en barnehage der vi virkelig leiker!

Men i virkeligheten slutter nå Birgitte Fjørtoft å le ke i barnehage.

– Etikk krever kritikk

«Å ytre seg på personalmøter i barnehagen kan være et vågestykke», skriver hun i lederen i siste nummer av tidsskriftet «Barnehagefolk». Der har hun vært redaktør i en seksti prosent stilling siden 2020.

To dager i uka har hun jobba som barnehagelærer. Det er den jobben hun nå sier opp. Over nyttår venter ny deltidsjobb i Utviklingsforum, som arrangerer kurs og konferanser for barnehagefolk.

– Jeg har gått frustrert hjem fra mange personalmøter, sier hun fra sofaen hjemme, i det gamle hvitmalte trehuset på Hamar, tett på skogen som nå er i intens høstprakt.

– Kommer vi i tvil om vår pedagogiske praksis ivaretar barns beste, er det vår etiske plikt å stille kritiske spørsmål til det vi gjør. Etikk krever kritikk. Savnet av den felles kritiske faglige refl ksjonen har fulgt meg i mye av arbeidet som barnehagelærer, sier Fjørtoft

Barnet som biter

Eksempel på en debatt som ikke når kjernen for det pedagogiske oppdraget kan, ifølge Fjørtoft, være rundt det vesle barnet som biter. Hva bør personalet gjøre? Arbeide for å tenne lekelyst og lekemiljøer som kan gi barnet gode opplevelser med andre barn, foreslår Birgitte. Forhindre biting, mener personalgruppa.

– Da gjør vi barnet til et problem, i stedet for vår praksis, sier hun.

Når kommuner eller private eiere vil ha gjennomført programmer og opplegg i barnehagene, fører det til debatt, men ofte ikke den debatten Fjørtoft meiner barnehagelærerne bør ta.

– Skepsisen til slike program er stor. Pedagogene ivaretar sin pedagogiske sjølstendighet med å si ja ja, vi bruker nå programma på vår måte. Altfor få barnehagelærere spør hvorfor vi skal bruke dem, fortsetter hun.

Samtidig innrømmer hun at resultatet av en slik tilpassing til eiernes krav om bruk av program ikke alltid er så ille.

– *Hva er da problemet?*

– Problemet er det som, med barnehagelærernes aksept, ikke blir gjort, fordi vi i stedet følger programmet. Den alvorligste unnlatelsen går utover leiken og pedagogenes deltaking i leiken.

– *Er ikke leiken ivaretatt ved at mange pedagogiske program er bygget opp etter et leik-og lær-konsept?*

– De er styrte aktiviteter utkledd som leik. Mens barnehagelærernes deltaking i leik er en stor profesjonsforpliktelse. Den er gitt oss fordi leiken har en så avgjørende plass i barnas liv og utvikling, sier hun.

Nærhet via leiken

– Nå har lovverket tydeliggjort barnehagens ansvar for inkludering og for å stoppe og forebygge mobbing, fortsetter Birgitte Fjørtoft

– Det er et tydelig og konkret eksempel på at barnehagelærerne må inn i leiken for å gjøre jobben, sier hun, og trekker fram ansvaret for at barn blir i stand til å mestre leiken.

– *Voksne leiker ofte med barn ved å underholde dem eller ved å delta føyelig. Makter barnehageansatte å leike med barn slik at leiken blir rikere?*

Birgitte tar en liten pause mens et stolt sakte smil bryter fram.

– Det er her barnehagelærernes kunnskaper virkelig får skinne, sier hun: – Hvor ligger problemet for et barn som sliter med å komme inn i leik? Er det invitasjonsfasen som er vanskelig? Er det når dramaturgien bygger seg opp til høydepunktet som ikke flyter helt?

– Kjenner jeg barnet, kan jeg for eksempel

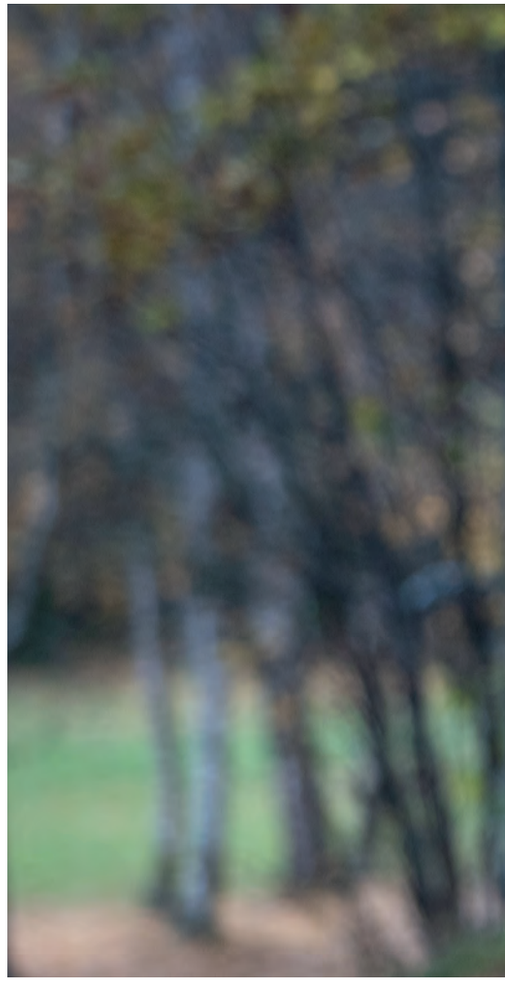

Barnehagelærerne må inn i leiken for å gjøre jobben.

for Birgitte

– Barnehagelærernes kunnskap skinner aldri så sterkt som under leik med barn som må lære å bli gode leikekamerater, sier Birgitte Fjørtoft.

BIRGITTE FJØRTOFT

- Barnehagelærer fra Høgskolen Dronning Mauds Minne i Trondheim 2011, master i barnehagepedagogikk ved DMMH og Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Dragvoll.
- Har jobbet som barnehagelærer i barnehager i Oslo og Hamar.
- Forfatter av «Læringens ville veier. Om etiske møter i barnehagen» Pedagogisk Forum, 2018, og «Perlet furunål. En innføring i barns lek» Universitetsforlaget, 2020.
- Redaktør i Barnehagefolk siden 2020.
- Medlem i Lærerprofesjonens etiske råd.

legge opp leiken vår etter hva barnet sliter med. Og jeg kan ha innvendinger jeg veit jamaldringer ville kunne ha. Jeg kan si ja, vi bygger legoslott, men det skal være et gullslott og vi skal bare bruke gule klosser. Slik får barnet brynt seg på interessemotsetninger i leik, men med en trygg barnehagelærer.

Hun legger også vekt på at leik bygger tillit.

– Jeg var i dyp leik som regnbuedinosaurfisk da ett av barna plutselig gikk ut av rollen og sa at pappa slår mamma. Barnet ble raskt regnbuedinosaurfisk igjen, og vi fortsatte leken. Men jeg hadde fått høre noe viktig. Dette er ikke enestående. Leikekamerater kommer nær hverandre. Tilliten til meg som leikekamerat gjør trolig at jeg får høre mer enn jeg hadde fått uten.

Improvisasjon krever faglig skjønn

Fjørtoft s tter i Lærerprofesjonens etiske råd.

– Å leike sammen betyr alltid å ha felles mål om å holde leiken i gang så lenge som mulig. Samtidig er ferden inn i både leik og etikk noe vi ikke har full kontroll over. Vi må utvikle og ta stilling underveis. Både etikken og leiken krever derfor et godt faglig skjønn. Ingen manualer eller programmer kan erstatte det, konkluderer hun.

Dermed er hun også tilbake til savnet av det hun kaller et kritisk profesjonsfellesskap som forsvarer leikens plass i barnehagen.

– I store kommersielle barnehagekjeder er pedagogiske program som kritikerne mener er detaljstyrte og omfattende, en del av forretningsideen. Kan et kritisk profesjonsfellesskap aleine hamle opp med det?

– Min erfaring er fra kommunale barnehager, svarer Birgitte Fjørtoft, men så varsler et nytt smil et nytt resonnement:

– Sett at jeg får jobb i en slik barnehage. Da ber jeg om en måned der jeg dropper alle program og jobber prosjektbasert ut fra barns in-

– Ytringsfriheten sikrer oss rett til å protestere. Men verken på arbeidstaker- eller arbeidsgiversida er alle klar over hvor langt denne friheten går, sier Birgitte Fjørtoft.

> Det er vi som er ekspertene på barns beste. Vi må si ifra.

teresser. Jeg holder foreldra orientert med pedagogisk dokumentasjon. I slutten av måneden får foreldra velge hva de vil fortsette med, mitt opplegg eller kjedens, sier hun.

Nå er smilet blitt ganske så seierssikkert.

– Før revisjonen av rammeplan for barnehager i 2017 ble mer konkrete standarder for barns barnehageutbytte diskutert, men kom ikke med i revisjonen. Hva hindrer et kritisk profesjonsfellesskap i å avvise program og opplegg fra oven?

– Rammeplanen er likevel for vag om barnehagelærerens rolle til å være et tydelig utgangspunkt for slik kritikk, begynner hun.

– Men ytringsfriheten sikrer oss rett til å protestere. Verken på arbeidsgiver- eller arbeidstakersida veit alle hvor langt den friheten går. Jeg er sjøl blitt trua med advarsel av arbeidsgiver på grunn av protester. Takket være støtte fra Utdanningsforbundet kunne jeg vise at det ikke var hjemmel for å møte min kritikk slik, sier hun, men understreker at det er vanskelig å stå i konfl kt.

– Ikke lett

– Det er også skummelt å kaste seg ut i leik. Legg til at vi sjelden er mange nok på jobb til at bemanningen går opp. To tredeler av de ansatte har ikke barnehagelærerutdanning, bare få har mastergrad. Jeg var leder for ei avdeling med 15 barn, der vi hadde sju barnevernssaker gående parallelt. I alt dette skal vi forvalte barnehagens store, viktige og vanskelige mandat. Mandatet skal forvaltes i hvert bleieskift vi tar og hver gummibukse vi kler på. Naturligvis er det ikke lett.

Likevel poengterer hun hvor krava om endring må komme fra:

– Fra barnehagelærerne nederst i systemet. Det er vi som er ekspertene på barns beste. Vi må si ifra.

– Kommer du tilbake til barnehagegolvet?

– Jeg håper det. Drømmen er jo å få gå grundig og vitenskapelig inn i barnehagelæreres deltaking i leik, for så å praktisere det, sier hun.

– Når jeg leiker hauk og due med ungene, heter duene barnehagebarn og duemor barnehagelæreren, fortsetter Birgitte Fjørtoft

– Den mest prestisjefylte rolla er barnehagelæreren. Mens vi forbereder leiken og ungene tripper spent, roper de at «jeg vil være barnehagelærer.» Det er fl tt å se!

LARSEN®

LESESTART PUSLESPILL

LESESTART 1
Lytt ut første lyd i ordet som beskriver tegningen, og finn brikken med bokstaven som matcher.

LESESTART 6
Finn to ord som begynner med samme lyd. Brikken med apekatt passer kun over bildet av en and og bokstaven A osv.

LESESTART er en **pakke med 12 puslespill**, laget for å hjelpe barn med å **lære seg å lese.** Serien er bygget opp med progresjon.

LESESTART 1 innfører 10 bokstaver, og vi fortsetter med 2, 3, og 4 osv. Puslespillene har **store brikker som er gode å holde i.** Ta opp en brikke og se hvor du tror den hører hjemme, den passer kun på rett sted.

Se hele serien i vår nettbutikk: **puslespill.no** søk etter **Lesestart.**

LESESTART 2
Her er det en bokstav eller en stavelse på hver brikke. Sett brikkene sammen til ord som matcher de 16 tegningene på rammen.

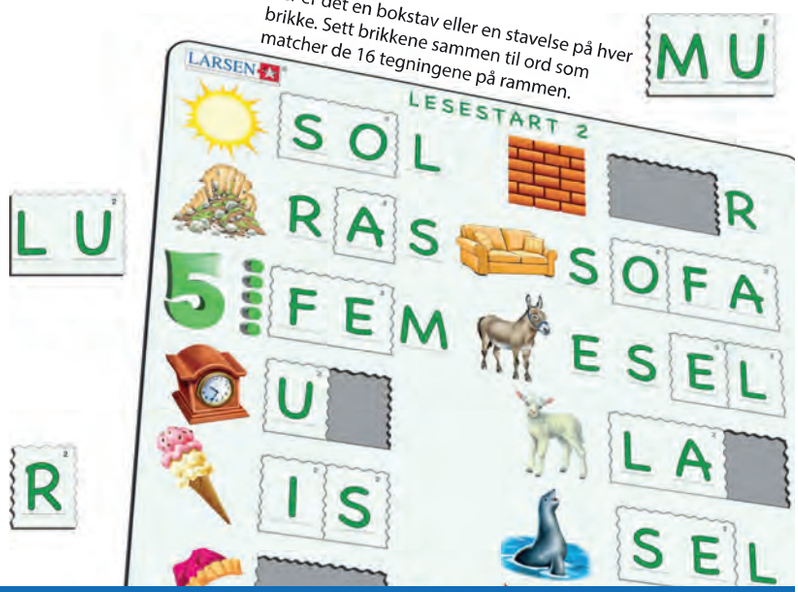

Vi har puslespill med mange forskjellige tema, utgitt på mange språk. Alt er tilgjengelig i vår nettbutikk.

L. A. LARSEN AS, Postboks 47, 4401 Flekkefjord Tel. 38322699 E-mail: puzzle@larsen.no www.larsen.no

Deler læreres historier fra hverdagen:

– På tide å vise hva vi står i

Hver uke deler Merete Henden læreres egne historier i sosiale medier. – Jeg gjør ikke dette for å svartmale læreryrket, men jeg håper det kan være et bidrag til å redde yrkets fremtid, sier hun.

Tekst: Kaja Mejlbo | kaja@utdanningsnytt.no

– Jeg skal være helt ærlig og si at jeg ble provosert av alle elevfortellingene som mediene kastet seg over under streiken, og som indirekte førte til tvungen lønnsnemnd. Derfor tenkte jeg at det er på tide at vi også deler våre lærerfortellinger, sier Merete Henden.

I 22 år har hun jobbet i skolen. Hun underviser i engelsk og norsk og er for mange kjent under navnet «Skrivelæreren» i sosiale medier. Nå benytter hun plattformene til å dele små historier som lærere sender henne fra sin hverdag.

Alle fortellingene er anonymisert, men Henden sjekker opp hvem avsenderne er. Et par av fortellingene er også hennes egne.

Til nå har hun samlet litt over 50 beretninger som hun poster under emneknaggen #jegsluttetikke og #egsluttaikkje. De som skriver til henne, er alle slags lærere, sier hun, i barneskolen og opp til videregående.

Temaer som går igjen, er kravstore foreldre, lærere som blir meldt til ledelsen og hendelser fra klasserommene.

– En god historie å dele er en historie andre lærere kjenner seg igjen i. Poenget er å vise frem hva lærere står og tåler hver dag, sier Henden.

– De som skriver til meg, har ikke gitt opp. De har ikke slutta. Men åpenhet om utfordringene lærerne står i, er viktig for at vi skal kunne diskutere løsninger. Streiken er over, men det er ikke kampen.

Setter lyskasteren på yrket

Henden var selv en av dem som stod streikevakt i høst. Hun opplevde at budskapet fra Utdanningsforbundet nådde frem til folk. Men fortsatt tror hun mange foresatte ikke aner hva lærerjobben faktisk består i. Hun nevner noen utfordringer: manglende ressurser til sårbare elever, kravstore foreldre og et lovverk som gjør at mange lærere kvier seg for å sette grenser og utøve sin myndighet.

– Mange tror de er eksperter på skole fordi de har gått der selv. Men det at du var elev for tjue-tretti år siden, gjør ikke at du kjenner læreryrket, sier Henden.

Hun håper historiene hun samler kan bli brukt til å opplyse foresatte.

– Kanskje kan de også bli en del av hjem-skole-samarbeidet, på foreldremøter eller møter i foreldrerådets arbeidsutvalg. Forhåpentlig når de også frem til politikere.

Hun snuser også på muligheten for at de kan brukes i lærerutdanningen.

– Mange nyutdanna lærere sier at de ikke var forberedt på virkeligheten i yrkeslivet. Kanskje kan historier som dette bli en del av utdanningen og brukes til diskusjon også der, sier Henden.

– Er du bekymra for om historiene du deler kan få negative konsekvenser for læreryrket?

– Nei. Vi må våge å sette lyskasteren på deler av yrket som fører til at lærere slutter og vise hvor langt mange av oss strekker strikken. Jeg gjør ikke dette for å svartmale læreryrket, men jeg håper det kan være et bidrag til å redde yrkets fremtid, for vi har som kjent ingen lærere å miste.

Da hun først startet aksjonen tidligere i høst,

> Åpenhet om utfordringene lærerne står i, er viktig for at vi skal kunne diskutere løsninger.
>
> Merete Henden, lærer

Dette er noen av historiene fra lærere som Merete Henden har samlet inn og delt i sosiale medier.

brakte lokalavisa Smaalenenes Avis nyheten på førstesiden. Til lokalavisa fortalte også Henden om et par opplevelser hun selv har hatt som lærer.

Har selv vurdert å slutte

En av dem var da hun som nyutdanna ble slått ned av en elev. Bare flaks gjorde at hun beholdt alle tennene, forteller hun. Den andre var en 9a-5-sak hun stod i for kun kort tid siden.

– Da vurderte jeg å slutte, men jeg gjorde ikke det. Jeg fortsatte fordi jeg elsker jobben min; fordi ingenting kan måle seg med følelsen du har etter at du har hjulpet en elev til å mestre eller fått noen til å tro på seg selv. Derav valget av emneknaggen #jegsluttetikke. Lærere tåler mye, sier Henden, men peker på at det er et problem at altfor mange forlater yrket.

Hun tror arbeidsforhold og lønna er årsakene.

– Selv om smilene du får i gangen og takken du får fra elevene ikke kan måles i kroner og øre, fortjener vi en anstendig lønn for et av samfunnets viktigste yrker, sier Henden.

– Du sier at mange tror de vet hva læreryrket består i, men ikke kjenner hele sannheten. Hvorfor er ikke sannheten bedre kjent?

– Mange lærere ønsker nok å beskytte elevene sine, mange tenker «dette må jeg bare tåle» og mange opplever at de pålegges munnkurv. Men jeg tror det er like mange lærere som har fått nok nå, akkurat slik slagordet under streiken sa. De ønsker å bidra med sine fortellinger.

Skammer seg over å sende barna til skolen

Foreldrepress kan være avgjørende for om elevene får ny skole eller ei. På Hånes skammer foreldrene seg over å sende ungene til skolen.

Tekst: Kari Oliv Vedvik og Jørgen Jelstad **Foto:** Tobias Jacobsen

– Ja, jeg skammer meg. Men det er jo ikke jeg som skulle skamme meg, men de som har ansvaret for at skolen er i en slik forfatning, sier Wenche Haugen Grimsby, en av foreldrene ved Hånes skoleenhet i Kristiansand.

Tusenvis av elever og lærere tilbringer hver dag på skoler som forfaller og i klasserom med elendig inneklima. En rapport fra Multiconsult viser at norske skoler har et vedlikeholdsetterslep på rundt 100 milliarder kroner. En av disse er Hånes skole i Kristiansand.

– Alle er enige om at vi trenger en ny skole, men det er fortsatt ikke bestemt når den kommer, sier Sigrid Moseid Øverland, som sitter i foreldrerådets arbeidsutvalg (FAU).

Skolen har to lokasjoner som ligger en fem minutters gåtur unna hverandre. På den ene går elever fra første til og med tredje trinn, på den andre går de eldste elevene.

Foreldrene har stått på for å få lokalpolitikerne til å se behovet for å utbedre skolen og få den inn i kommunebudsjettet. De har skrevet høringsuttalelser, demonstrert utenfor rådhuset, involvert Arbeidstilsynet og satt i gang underskrift kampanje for å få beslutningstakerne til å høre på dem.

– Alt her trenger å oppgraderes. Bakgrunnen er lang, skolene og bydelen vår har vært forsømt i mange år. De siste årene har det i tillegg kommet mange nye elever fra et nytt boligområde på Lauvåsen, og dermed er skolen blitt proppfull, forteller Øverland.

Nybygging i området har ført til en elevøkning på om lag 30 prosent. Skolen var i fjor så full at alle spesialrom ble tatt i bruk som klasserom, også musikkrommet og datarommet.

Klasserom uten vinduer

En av elevene som fikk datarommet til klasserom, var ungen til Marit Sæther.

– Da klaget jeg. De hadde fått et klasserom uten vinduer, og det kunne jo ikke være lov. Etter at jeg var i kontakt med kommunen ved avdeling for oppvekst, og deretter miljørettet helsevern i kommunen, ble det utført tilsyn hvor det ble avdekket avvik, blant annet at det mangler vinduer i klasserom. Da ble det raskt vedtatt at det skulle settes opp brakkeklasserom. Men noen gjør ikke jobben sin når de starter opp året med et klasserom uten vinduer, sier Sæther.

> Alt her trenger å oppgraderes
>
> Sigrid Moseid Øverland, FAU-medlem ved Hånes skole

Brakken er nå satt opp. Men en ny samlokalisert barneskole og bydelshus, og større ungdomsskole er planlagt og ønsket av både foreldre og ledelsen ved skolen.

– Alle de tre skolene her på Hånes er i dårlig forfatning. Det har i tillegg vært brann på ungdomsskolen for noen år siden. Derfor har også de fått brakker, men uteområdet er dårlig og lite, og ungdommene må oppholde seg på fortauet i friminuttene, sier Øverland.

I sin høringsuttalelse lister foreldrene opp en lang rekke forhold, som dårlig luft, støy, høye radonverdier og skadedyr. Miljørettet helsevern har vært inne på skolen og sett på forholdene og ber blant annet om nye radonmålinger. Uteområdet, der elevene oppholder seg, trenger også vedlikehold.

Kommunen har planlagt å bygge nytt, sammen med et nytt bydelshus. Foreldrene håper og jobber for at dette kommer inn på økonomiplanen for de neste fi e årene.

– Vi håper de begynner å bygge ny barneskole parallelt med at de bygger ungdomsskole. Det tar tid å bygge også. Våre barn vil kanskje ikke få glede av en ny skole, sier Øverland.

Den fremtidige økonomiplanen vedtas i bystyret i desember.

– Den nasjonale skoleskammen

Foreldreutvalget for grunnopplæringen (FUG) har hatt skoleforfallet som en av sine viktigste saker å få gjort noe med, og de har jobbet målrettet rettet mot politikerne på Stortinget.

I en serie saker skriver Utdanning om inneklima-problemer i norske skoler:

utdanningsnytt.no/pusteproblemet

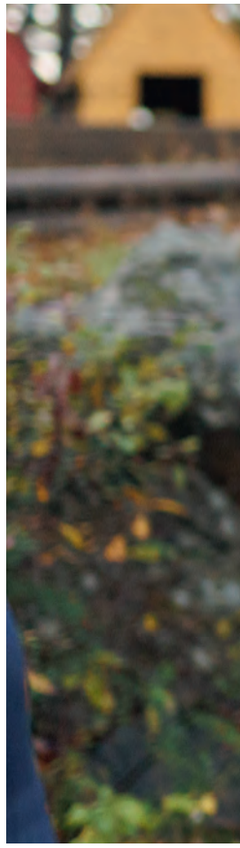

– Dette er den nasjonale skoleskammen, sier Marius Chramer, leder av FUG.

– Dette har også enormt stor betydning for lærerne, ikke bare elevene. Jeg har besøkt mange skoler i Norge og sett skolebygg som vi ikke vil være bekjente av. Det er grelle tilstander på enkelte skoler, og det er dessverre ikke vanskelig å fin e dårlige eksempler.

Han tror lærerne ofte er tause om dårlig inneklima, fordi de får signaler internt om at dette er noe de ikke skal bråke så mye om.

– Derfor er det ofte foreldrene som er alarmklokkene. Det er de som må ta kampen, sier Chramer.

– *Nytter det med foreldrepress?*

– Ja, det kan nytte. Men det kan også være kortvarig nytte, hvor det i neste kommunebudsjett omprioriteres igjen. Å bygge ny skole er ikke gjort over natta. Det kan være vanskelig for foreldre å følge slike saker helt i mål, for da har de gjerne ikke barn i skolen lenger, sier Chramer.

> Det er ofte foreldrene som er alarmklokkene.
>
> Marius Chramer,
> leder i Foreldreutvalget
> for grunnopplæringen

Utetøy på do

På Hånes skole har FAU-representant Wenche Haugen Grimsby også satt seg ned for å snakke med Utdanning.

– Jeg er skamfull over at det er dette jeg tilbyr av skole til ungene mine. Ungene har det fi t her, takket være fli ke lærere. De vet jo ikke om annet. Jeg vil ikke snakke ned skolen overfor ungene, men det er hårreisende at vi fin er oss i så dårlig standard, sier Grimsby.

De andre foreldrene til stede er enige med henne, og engasjementet for å gi sine barn en god skolehverdag er drivkraften.

– Det kan godt hende at det ikke er for våre barn vi tar denne kampen, men vi må prøve, sier Øverland.

Foreldrene har kartlagt og skrevet ned alt de ser på som kritikkverdig. De har tatt med arbeidsforholdene til lærerne også.

– De som jobber i skolefritidsordningen, har en garderobe som også er personaldoen. Vi hadde ikke funnet oss i å sitte på do med masse utetøy hengende over og rundt oss hvis det var vår arbeidsplass. Lærerne har også kummerlige arbeidsplass- og garderobeforhold, sier Grimsby.

En som selv har gått på denne skolen, er Anne Lise Crogh. Nå har hun to barn der. Bygningene er oppført mellom 1978 og 1988.

– Det er ikke endret så veldig mye siden den gang. Dette var en skole med åpne landskapsløsninger da jeg gikk her. De har siden den gang satt opp noen lettvegger, men de skjermer ikke særlig for støy. Rommene er heller ikke hensiktsmessige når de bygges om, og det har vært mangel på grupperom og spesialrom, sier Crogh.

Sigrid Moseid Øverland (t.v.) med datteren Sara og Wenche Haugen Grimsby med Olivia på vei til skolen..

Plassmangel

Rektor for Hånes skoleenhet er Thomas Dyrdahl. I dag er han ved Heståsen, der de yngste elevene går. Med en skole med over 500 elever fordelt på to steder må han sjonglere for å fin e løsninger.

– Vi blir ikke et kollegium. Det er ikke mulig å samle alle lærerne noe sted. Det er likedan med elevene. Her nede har vi for eksempel ikke en gymsal en gang. Skal vi samle elevene, må det være utendørs, forteller rektor.

Rektoren peker også på dårlig ventilasjon på Brattbakken.

– Anlegget er fra 1970-tallet. Skolebygningene blir ofte for varme i sommerhalvåret og for kalde på vinteren, sier rektoren.

Skolen har fått to brakker med klasserom. Der har også noen av lærerne fått arbeidsrom.

– Brakkene er bra. Det er ikke ideelt at lærer-

Rektor Thomas Dyrdahl ønsker seg en samlokalisert skole, av hensyn til både de ansatte og elevene.

ne blir enda mer spredt, men det er bedre med nye arbeidsrom med mer plass og bra luft. Vi skal undersøke det fysiske arbeidsmiljøet til de andre lærerne også. I tillegg skal vi måle radonnivået på nytt. Men jeg skjønner at man er nødt til å spørre seg hvor mye penger en skal bruke på en skole som skal rives, sier rektor, som setter pris på at foreldrene engasjerer seg i saken og er med på å løfte den opp på politisk plan.

Påvirkningskraft

Svein Tore Kvernes er stabssjef i oppvekstsektoren i Kristiansand kommune og har ansvaret for alle kommunens 46 skoler.

– At foreldre engasjerer seg, er med å sette ting på kartet. På Hånes har de nok vært med på å få fortgang i ting. Det er viktig at vi passer på at de andre skolene som trenger utbedringer, men som ikke har så ivrige foreldre, ikke blir glemt, sier Kvernes.

I tillegg til Hånes er det fle e skoler som trenger utbedringer i kommunen, og Kvernes nevner skolene Tordenskjolds gate og Rosseland.

Å bygge de nye skolene på Hånes er beregnet å koste nesten en milliard kroner.

– Det er vedtatt at disse skal bygges. Nå ønsker foreldrene at det skal bli fortgang i prosessen og at det skal bestemmes når de skal komme. Det skaper oppmerksomhet at foreldrene står på og har nok innvirkning spesielt i de politiske prosessene, sier Kvernes.

Faglig påfyll?

Ta et emne på MF ved siden av jobb!

Kristendom og billedkunst: Det nye testamente RL2610

Ni torsdager 17-21 på MF
Foreleser: professor em. Reidar Hvalvik

Få innføring i formspråket i europeisk kunsthistorie og kjennskap til viktige litterære kilder til sentrale motiver i kristen billedkunst.

Se mf.no/deltid for mer informasjon.

MF VITENSKAPELIG HØYSKOLE

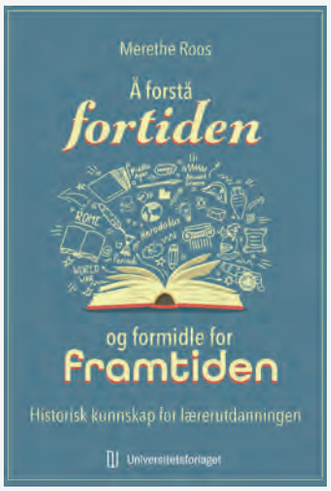

Historie: Hvorfor og hvordan?
Av Merethe Roos
Å forstå fortiden og formidle for framtiden
Historisk kunnskap for lærerutdanningen
Universitetsforlaget
135 sider

Inspirerende undervisningstips i

«Hvorfor skal du lære historie, og hvorfor skal du lære bort historie?». Merete Roos retter spørsmålet til faghistorikere så vel som historielærere.

Anmelder: Jan Oscar Bodøgaard, historiker

Og på knappe 135 sider ikke bare drøfter hun, og besvarer, de to spørsmålene, men Roos gir også eksempel på konkrete undervisningsopplegg til inspirasjon for lærere som selv kanskje sliter med historiefagets innhold og plass i skolen. Slik er «Å forstå fortiden og formidle for framtiden» nærmest ei handbok for historielærere, samtidig som den klargjør hvordan undervisningsoppleggene som presenteres, kan plasseres i forhold til læreplanmål og skolens formålsparagraf.

Merethe Roos har de beste forutsetninger for å drøfte historiefagets egenart og gi råd om hvordan det kan gis et interessant og meningsfullt innhold i skolen. Hun er professor i historie ved Universitetet i Sørøst-Norge, har undervisningserfaring fra universitet og høyskoler i inn- og utland og har vært redaktør for Norsk Pedagogisk Tidsskrift siden 2013. Det er da også med stø hånd hun fletter sammen det historiefaglige og det pedagogiske, noe som jo også bokas tittel gjenspeiler.

Roos tar utgangspunkt i læreplanen av 2020, og hun påpeker at dens kompetansemål er lite spesifikke, med større grad av tverrfaglighet og større «handlingsrom» for den enkelte lærer. Med mindre vektlegging på konkret historisk kunnskap i læreplanen i samfunnsfag må derfor

Barnehageutvikling
Av Margrethe Jernes & Marit Alvestad (red.)
Universitetsforlaget
110 sider

Om å utvikle barnehagen

Boka «Barnehageutvikling» byr på ei rekkje ulike perspektiv på korleis barnehagen kan gjerast betre.

Anmelder: Kirsten Flaten, Høgskulen på Vestlandet

«Barnehagen er en lærende organisasjon der hele personalet skal reflektere rundt faglige og etiske problemstillinger, oppdatere og være tydelige rollemodeller.» Sitatet kjem frå Rammeplan for barnehagen og viser til at boka handler om barnehagen sitt organisatoriske nivå. Det vert påpeika at barnehagen skal være ein organisasjon i utvikling, og at det er del av oppgåvene som ligg til det å være tilsett i ein barnehage. Her vert vist til at omgrepet profesjonelle læringsfellesskap er godt eigna som skildring av, og strategi for, utvikling av barnehagar.

Peter Senge sin teori om lærande organisasjonar gir eit teoretisk bakteppe, som så vert trekt inn i praksis. Det kjem fram at personalet i barnehagane ser viktigheita av, og ynskjer å få innsikt i kva ulike element som ligg i omgrepet lærande organisasjonar, slik at det kan påverke deira eigen arbeidsdag. Ein gjennomgang av planarbeid i barnehagen viser at det er ein kompleks prosess. Det vert vist til at leiinga har ei viktig rolle, men det vert òg stilt krav om eit deltakande og motivert personale. Rammeplan si rolle som overordna dokument kjem fram i fleire kapittel. Implementering av rammeplanen er ein samansett prosess, der ressursar og interesser i personalet skal fusjonerast med eigar og kommunen sine interesser. Leiarane si rolle i implementeringa vert understreka, samt at denne òg skal rettleie, støtte og reflektere personalet.

At det å være barnehagelærar er ein profesjon, inneber sjølvstende i utføringa av arbeidet, som omfattar å ha styring med kva som skjer pedagogisk. For tilsette i barnehagen er det mange samarbeidspartar, og mange omsyn å ta. Offentlege føringar, og krav frå foreldre og samarbeidspartnarar, påverkar kva som skjer i barnehagen. Det er i dette skjeringspunktet det noko uklåre omgrepet «pedagogisk kvalitet» skal utviklast. Margrethe Jernes åtvarar om at nyliberalismen som promoterer det å gjere frie val, samstundes har ført til ei auke i overordna kontroll med val og

mulighetene for historisk formidling som ligger i kompetansemålene gripes. Det er her Roos ønsker å gi råd og komme med konkrete forslag til undervisningsopplegg, for som hun sier:

« …kanskje er historisk kunnskap viktigere enn aldri før, med Europas nye og dystre krigssituasjon som bakteppe. Vi trenger historisk kunnskap om krigers brutalitet, om totalitære regimer, diktatur og mangel på frihet. Vi trenger kunnskap om folkerett og demokratiske prosesser …»

Med dette er Roos inne på spørsmålet om hvorfor man skal lære bort historie. Her gir hun ikke et kjapt og lettvint svar, men bruker det mer som et utgangspunkt for en drøfting av historie som interessefelt og fag. Ikke minst, forklarer Roos, har historisk kunnskap en demokratiserende og frigjørende karakter ved at det oppøver kritisk tenkning, slik at man kan skille fakta fra falske nyheter og gir innsikt som kan bidra til samfunnsmessig endring.

I alt gir Roos seks eksempel på undervisningsopplegg til bruk i grunnskolen: Jakt etter gravhauger, Den franske revolusjonen, Lover før og nå, Den norske industribyen 1899, Holocaust i Norge og Miljøhistorie og bærekraft. Her kan ikke disse bli utdypende presentert, men de framstår som inspirerende og veiledende for hvordan historisk kunnskap kan bli formidlet i skolen. Ja, med sine konkrete råd og tips, samt den avklarende drøftinga rundt fag og fagplanmål, burde «Å forstå fortiden og formidle for framtiden» være selvskreven for både lærerstudenter og historielærere.

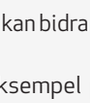

Historisk kunnskap har en demokratiserende og frigjørende karakter ved at det oppøver kritisk tenkning.

påfølgjande styring av kva som vert gjort. Barnehagelærarane vert oppmoda om å være trygge i profesjonen og lite på at utdanninga har gitt dei klokskap og innsikt til å stole på sine eigne val.

Pål Roland viser til at det er mykje merksemd på kvalitetsutvikling i barnehagen, og han stiller implisitt spørsmål om barnehagane er så mette av utviklingsarbeid at personalet har trøtna på ei konstant nyutvikling. Har det vore ei skjult innføring av nye arbeidsoppgåver, utan at det er gitt auka bemanning? Samstundes vert det påpeika av Marit Alvestad at eit aktivt involvert personale utgjer ein kollektiv kapasitet, der den daglege praksisen som er basert på ei felles teoriforståing, legg grunnlag for utviklinga av kvalitativt god pedagogikk.

Boka har bakgrunn frå miljøet ved Universitetet i Stavanger, og handlar i hovudsak om leiing av barnehagar. Implisitt ligg det ei forståing for at det er barna sitt beste det gjeld, men barna sin rolle vert ikkje drøfta direkte i denne teksten. Kapitla er fagfellevurderte og kan nyttast som forskingslitteratur både i bachelor- og masteroppgåver.

Debattinnlegg kan ha en lengde på opptil 7000 tegn (inkludert mellomrom).
Husk tittel og ingress.

Tips: Både tittel og ingress bør være konkrete og gi uttrykk for en mening.

Oppgi navn og telefonnummer når du sender inn innlegg. Legg gjerne ved et digitalt portrett (minimum 0,5 MB).

Redaksjonen forbeholder seg retten til å redigere og kutte i bidragene.

Meningene dine er viktige for oss!

Send ditt bidrag til:
debatt@utdanningsnytt.no

Foto: Konstantin Lübeck, Wikimedia Commons

LÆRERNES PROFESJONSKAMP ETTER STREIKEN

En enda større krise

I kjølvannet av tidenes lengste lærerstreik kan lærerprofesjonen befinne seg i en enda større krise enn før konflikten startet.

I tillegg til lønns-, rekrutterings- og frafallsproblematikk har det i løpet av streiken vokst fram et elevfokus som har bidratt til å undergrave støtten og solidariteten til de streikende lærerne. Som om ikke det var nok, har den tvungne lønnsnemnda reist spørsmål om lærernes reelle streikerett i framtidige arbeidskonflikter i trepartssamarbeidet. For å løse disse kritiske utfordringene er det på tide at vi ser på hva som kjennetegner en politisk myndig profesjon, og deretter arbeider målrettet for at lærerne kan bli det.

Klassiske profesjoner som leger, prester og jurister, og i nyere tid også psykologer, kjennetegnes av lengre universitetsutdannelser på bakgrunn av et felles kunnskapsgrunnlag. Disse har også vært preget av en profesjonell autonomi over egen utdanning og praksis, som innebærer en reell medvirkning i de politiske styringsprosessene som er førende for yrkesutøvelsen. Profesjonene kjennetegnes også av en eksklusivitet, som innebærer at kvalifisering gjennom embetseksamen eller mastergrad virker bestemmende for hvem som kan utøve yrket i praksis.

Læreryrket har derimot historisk sett vært ansett som en såkalt semiprofesjon, med et kortere og langt mindre teoretisk utdanningsløp enn de øvrige profesjonene. Etter at masterkravet kom inn i grunnskolelærerutdanningen, speiler utdanningen nå de klassiske profesjonenes utdanningsløp. Samtidig vitner tilbakevendende streikeparoler om en lærerprofesjon som ligger et godt stykke unna statusen og posisjonen de nevnte profesjonene nyter. Til forskjell fra dem har lærernes yrkesstatus dalt siden 1970-tallet. Siden har skole og lærerutdanning vært preget av økt politisk styring på både makro- og detaljnivå, som former rammene for lærernes yrkesutøvelse.

Et konkret eksempel er forflytningen av forhandlingsansvaret for lærernes lønns- og arbeidsvilkår fra staten til Kommunenes Sentralforbund (KS) i 2004. Endringen innebar at mesteparten av den ordinære driften av læreryrket ble flyttet til kommunene, mens staten fortsatte sin politiske styring av rammene rundt skolen og lærerne. I dag framstår det som om læreryrket reelt sett er underlagt to arbeidsgivere. En kommunal regulerer lønn og ordinær drift, og en statlig styrer lærernes utdanning og overordnede arbeids-

Foto: Harald F. Wollebæk

I dag framstår læreryrket som underlagt to arbeidsgivere, staten og KS. Skal lærerne oppleve en reell myndiggjøring som forhandlingspart i et lønnsoppgjør, må dette tosidige og tvetydige arbeidsgiverforholdet opphøre, skriver innsenderne.

oppgaver. Dette er uheldig: Prinsipielle spørsmål om godtgjørelse og yrkets faglige premisser bør ikke løses fra hverandre. Særlig siden de faglige spørsmålene knyttet til lærerprofesjonen i større grad utsettes for politisering og endring ovenfra enn andre profesjoner. Skal lærerne oppleve en reell myndiggjøring som forhandlingspart i et lønnsoppgjør, må dette tosidige og tvetydige arbeidsgiverforholdet opphøre.

Autonomi i form av innflytelse over profesjonens utdanning og arbeidsoppgaver, i tillegg til en eksklusiv rett til å utøve yrket i praksis, må være viktige bestanddeler i den lønnskampen som lærerne fører framover. Det er på tide at lærerne løfter fokuset til en større profesjonskamp og med det tar til orde for å føre arbeidsgiveransvaret for lærerne fra KS og tilbake til staten. Først da kan lønnskampen sees i sammenheng med andre politiske spørsmål om profesjonens framtid. Når lærerne igjen får én arbeidsgiver å forholde seg til kan vi få en aktør som klarer å se lærernes utfordringer i en større sammenheng. Da vil det være mulig for lærerne å føre en reell profesjonskamp.

Lamin André Kvaale-Conateh
Eigil Hole Lønning
doktorgradsstipendiater
Fakultet for lærerutdanning, kultur og idrett
Høgskulen på Vestlandet

UTDANNINGSFORBUNDET OG LÆRERUTDANNINGEN

For en mer fleksibel lærerutdanning

Vi gikk på limpinnen da vi trodde at et masterstudium med høy inngangsbillett ville føre til økt status og økt lønn.

Få av årets søkere til høyere utdanning ønsker å bli lærere. Det burde få politikerne og Utdanningsforbundet til å reagere mer enn det som synliggjøres i dag.

Vel og bra at det arbeides for å verne om lærerkvalifikasjonen gjennom å motsi KS' krav om delvis oppløsning av profesjonsutdanning, men ellers finner jeg lite på hjemmesidene til organisasjonen som viser et aktivt engasjement for å få bukt med lærermangelen.

To områder det kan gjøres noe med

Selv om manglende rekruttering har flere årsaker, kan det gjøres noe med kravet om femårig masterutdanning og med de ekskluderende opptakskriteriene til studiet. En masterutdanning tar i første rekke sikte på å utdanne for forskingsarbeid. Det kan heve kvaliteten på undervisningen, gitt at arbeidsgiver gir muligheter til dette. Noen studenter vil også risikere ikke å klare masterstudiet.

En annen mulighet for å bedre rekrutteringen vil være å senke opptakskravene. Jeg er enig med nestor innen forskning på lærerutdanning, professor emeritus Karl Øyvind Jordell, som hevder at å redusere dagens opptakskrav, til og med avskaffe dem, kan fylle mange studieplasser.

Som mangeårig lærerutdanner og medlem i organisasjonen regner jeg med at det både er vilje, forstand og åndelig fleksibilitet der til å se på utfordringene i lærerutdanningene. Da kan en komme fram til konkrete endringer. Det betyr at vi må innrømme at vi gikk på limpinnen da et flertall av medlemmene trodde at et masterstudium med høy inngangsbillett ville føre til økt status og økt lønn. Vi støttet det politiske mantraet om at med økt utdanningslengde ville en få bedre lærere, klatre på rangeringene til testene PISA og Timss og bedre landets konkurranseevne. Vi godtok derved de andre premissene for en slik politikk, som innebar økt bruk av en resultat- og kontrollregulert skolehverdag.

En mer fleksibel lærerutdanning

Forbundet må vise vei ut av uføret og motivere medlemmene til å gå imot gjeldende politikk når den ikke tjener profesjonen. Kan hende er den nåværende statsråd distriktsvennlig nok til å samarbeide om en mer fleksibel lærerutdanning. Det vil kunne gi mulighet for et treårig bachelorløp med mulig påbygging på ett eller to år senere. Da må det gis normallønn og fast ansettelse for dem som velger dette.

Tidligere lærermangel ble løst med tilbud av ulikt omfang til de med lang praksis som vikarer i skolen og til de godt voksne med annen yrkesbakgrunn. Alder kunne også telle som inntakskriterium. Noen av lærerutdanningene gikk i sommerferier og med oppmelding som privatister.

Torodd Hagen
tidligere lærerutdanner ved Universitetet i Sørøst-Norge

En annen mulighet for å bedre rekrutteringen vil være å senke opptakskravene.

MINORITETSPROBLEMATIKK

Hvorfor var lærerstreiken også en streik for ele

Resultatet av lærerstreiken er like mye elevenes tap som lærernes tap.

Arkivfoto: Bo Mathisen

Enda færre personer med minoritetsbakgrunn vil søke seg til lærerhøgskolen for å bli lærere, frykter jeg, skriver Sairan Marofi.

De to siste årene som masterstudent i tilpasset opplæring har jeg gjort meg mange meninger basert på utdanningsforskning, om hvordan en kan tilpasse undervisningen for elever i den norske skolen. Spesielt har jeg hatt stor interesse for mangfold og det flerkulturelle i utdanning. I det meste av forskning innen studiet vurderes lærerrollen som signifikant for optimal opplæring. En trenger dyktige og engasjerte lærere for å få en opplæring som er basert på tilpasset opplæring, anerkjennelse av elevene og av deres faglige og sosiale behov i skolehverdagen.

Vi har lest mye i mediene at foreldre med ekstra sårbare barn har ytret sin misnøye og bekymring for hvordan lærerstreiken rammer deres barn ekstra hardt, noe jeg er enig i. Jeg er imidlertid uenig i hvem som skal ansvarliggjøres for det.

Reell mangel på lærere

Lærerne streiket fordi de ikke får en rettferdig lønn som samsvarer med deres innsats og utdanning. Jeg har venner med tre års utdanning innen ingeniørfaget som tjener betydelig mer enn meg med sju års utdanning. Her kan ikke KS bruke etterspørsel som unnskyldning for de store lønnsforskjellene, for etterspørsel og mangel på lærere er en reell samfunnsutfordring.

Vi kan gjerne forklare lønnsforskjellen blant annet med at læreryrket er kvinnedominert, en mer legitim forklaring. Hvis lærerne har en så kritisk funksjon, noe som stemmer, burde de da ikke få en lønn i samsvar med ansvaret for elevene?

Nå som leserne vet hvor jeg står, vil jeg gjerne tale fra minoritetenes perspektiv. Min hensikt er ikke å presentere minoritetselever som en homogen gruppe med masse utfordringer. Derfor avgrenser jeg dem til nyankomne innvandrere eller elever med innvandringsbakgrunn som har en del faglige, sosiale og språklige utfordringer.

Under pandemien var denne gruppen hardt rammet av at mye av særskilt norskopplæring ble satt til side, grunnet mangel på lærere, siden vi måtte ha mindre grupper i hver klasse, og lærere med særskilt norskopplæring ble plassert i andre klasser.

Under lærerstreiken ble denne gruppen igjen rammet fordi elevene mistet mange dager med undervisning. Jeg ser på denne gruppen som sårbar fordi deres eneste port til det norske samfunnet ofte er lærere, og disse elevene har et enormt behov for veiledning og oppfølgning på skolen. Lærere har en kritisk og viktig funksjon i inkludering av innvandrere. Da jeg kom til Norge som 17-åring, hadde jeg ingen norske venner de første årene. De som jeg kunne oppsøke og få hjelp av, var mine lærere. Ofte åpnet kompetente lærere dører jeg ikke visste eksisterte; fra det sosiale og faglige til mine rettigheter i Norge. De så meg og ga meg konstruktive tilbakemeldinger på det faglige og det sosiale, og verktøy for det norske samfunnet. For flyktningkontoret møtte jeg kanskje maks to ganger i løpet av den vanskelige tiden min i Norge.

Kompetente lærere hjalp meg til å lære meg norsk og andre fag. De bevisstgjorde meg på mine rettigheter, de ga meg faglig veiledning for jeg hadde mange faglige hull; jeg gikk glipp av

Visste du at annonser hos oss sees av 276 000 lesere?

Bestill annonser nå

	annonsefrist/utgivelsesdato
14	**16. november / 2. desember**
1	14. desember / 13. januar
2	25. januar / 10. februar
3	22. februar / 10. mars
4	22. mars / 14. april

Kontakt:
Mona Jørgensrud
i HS Media.
mj@hsmedia.no

Annonse-informasjon:

ever med minoritetsbakgrunn?

mye mens flere kriger pågikk i min barndom og ungdomstid.

De ga meg emosjonell støtte når jeg trengte det og viste meg veien til et bedre liv. Av personlig erfaring som flyktning og senere som lærer, ser jeg jo betydningen av kompetente lærere for alle elever, men spesielt for sårbare barn og unge. Lærere gjør mye mer enn det som står i deres stillingsbeskrivelse; noe mange dessverre ikke er helt klar over. Men det jeg ikke forstår, er at KS ikke gir etter, noe som burde være en selvfølge.

Vil ramme de sårbare elevene hardest

Nå som lærerens ønske om en mer rettferdig lønn ikke ble hørt, er jeg redd mange av mine flinke, engasjerte kolleger vurderer andre karrierer. Dette har jeg full forståelse for, men det vil ramme alle elever, og de sårbare elevene hardest, og få store konsekvenser for de som trenger en lærer som ser barnas faglige og sosiale behov.

Samtidig har en mangfoldig og flerkulturell skole positiv effekt på identitetsdannelsen hos denne gruppen, og nå frykter jeg at enda færre personer med minoritetsbakgrunn vil søke seg til lærerhøgskolen for å bli lærere. Denne gruppen har en unik språklig og flerkulturell kompetanse som vil komme den norske skolen og elever med innvandringsbakgrunn til gode. For sistnevnte trenger flere gode lærere og flere positive rollemodeller å se opp til i skolehverdagen.

Det er forståelig at færre med innvandringsbakgrunn vil søke seg til et yrke der en blir ansvarliggjort for undervisningen, elevenes psykiske helse og mye mer uten å få en lønn som er i samsvar med alle de viktige, men utrolig krevende arbeidsoppgavene en har. En rettferdig lønn har mye å si for å rekruttere dyktige, engasjerte lærere også innenfor denne gruppen.

Resultatet av lærerstreiken er like mye elevens tap som lærerens tap. Lykke til med rekruttering av flere lærere!

Sairan Marofi
lærer og masterstudent
Høgskolen i Innlandet

DET LILLE **EKSTRA**

Gjennom kopieringsavtalen kan skolene supplere læremidlene ved å kopiere fra for eksempel bøker, aviser og innhold på internett. Slik kan lærerne tilpasse undervisningen, være oppdatert, dekke spesielle emner, søke inspirasjon eller skape en personlig vri på et opplegg.

*Vi snakker om «Det lille **ekstra**».*

Kopinor

Les mer på **kopinor.no/skole**

LESEOPPLÆRING

Nå haster det!

For å hindre at flere elever får leseproblemer, må det skje snarlige endringer i leseopplæringen.

Kronikk av Berit Børresen
tidligere lærer og pedagogisk veileder

Illustrasjon Tone Lileng

Det er nå slått fast at 20–25 prosent av alle barn har problemer med å lære å lese. Én av fem ungdommer har så store problemer med å lese at det hindrer dem i videre utdanning i arbeidslivet.

Professor Marie Lisbet Amundsen har intervjuet foreldre til 25 barn med ADHD om hvordan barna deres opplevde begynneropplæringen. De påpekte hvor sårt det hadde vært for dem å komme til kort. Som alle andre hadde de gledet seg til å begynne på skolen. Men så blandet de sammen de 87 bokstavene (store og små trykte bokstaver i tillegg til sammenhengende skrift) og mistet motet allerede i 1. klasse. Dette gjelder nok ikke bare barna med ADHD, men også alle de andre som får leseproblemer. Selvtilliten deres får en knekk, og det kan få konsekvenser for hele deres skolegang. Kanskje kan også en del av årsakene til skolevegring ligge her? Men må det nødvendigvis være slik?

For noen tiår siden skrev Torbjørn Danielsen i Norsk Skoleblad at vi som underviste i 1. klasse i 1950- og 60-årene, sjelden hadde problemer med å lære elevene å lese. Siden har jeg spurt alle jevnaldrende lærere jeg har møtt, og alle har bekreftet at det vanlige var at alle elevene kunne lese før jul, ofte allerede i november. Det var de store bokstavene vi brukte. Så kom «Per med slegga». Han slo på bokstavene og gjorde dem om til de små, og det tok ikke mange dagene før elevene kunne lese dem også. Men vi skrev aldri de små. Derfor ble det ingen sammenblanding av b og d!

Leseferdighetene sank brått

Som grunnlag for min hovedfagsoppgave i pedagogikk (1969) gjorde jeg en undersøkelse. Fire klasser fikk arbeide med hjemmelagede lesespill i tillegg til den vanlige undervisningen. De ble sammenlignet med fire klasser som ikke hadde lesespill. I eksperimentgruppen hadde ingen elever «utilstrekkelig leseferdighet til overgangen til 2. klasse» (Prøveklasse 1 og 2).

Fra 1970 til 1975 var jeg pedagogisk veileder for 1.–3. klasse i Oslo og utviklet lesespillene videre. Det var i denne perioden problemene i leseopplæringen begynte. En logoped spurte hva som holdt på å skje i skolen. Hun hadde tatt for seg resultatene av Gjessings lese- og diktatprøver, som ble holdt i alle 1.-klasser i Oslo. I de årene prøvene var blitt tatt, hadde antallet elever med «utilstrekkelig leseferdighet til overgangen til 2. klasse» (prøveklasse 1 og 2) ligget rundt 290 for begge prøvene samlet i hele Oslo. Plutselig økte det til ca. 500 og året etter til 852. Senere ble ikke prøvene rettet sentralt, og etter hvert forsvant de.

«Ekte» og «falsk» dysleksi

Den samme erfaringen hadde sjeflogoped Lilly Skaug noen år senere. Hun skjelnet mellom «ekte» og «falsk» dysleksi. I alle år hadde antallet ekte dyslektikere vært jevnt fra år til år. Så eksploderte det. Det er disse som er kommet i tillegg, hun kaller «falske dyslektikere». Også Gjessing hadde snakket om «pedagogisk dysleksi».

Hva var skjedd? Mens det tidligere var vanlig at ABC-ene startet med de store trykkbokstavene, gikk man nå over til å starte med de små. En ABC-forfatter fortalte meg at det var en trend som kom fra USA via Sverige som forlagene hengte seg på. Senere kom LTG (lesing på talespråkets grunn), der alle bokstavene ble presentert samtidig. Få visste at dette var en metode fra USA som var kjent der i 1890-årene, som Ulrika Leimar presenterte for skandinaviske lesere i siste del av 1970-tallet. Den fenget som ild i tørt gress og ble nærmest en religion for mange. Mange ble tvunget til å bruke den. Bokstavbrikkene forsvant, det gjorde også de fonetiske tabellene (ma-me …, ska-ske osv.)

På denne tiden foreleste jeg på Norsk Lærerlags årlige kurs på Tranberg. Deltakerne kom fra hele landet og hadde erfaring med både store og små bokstaver. Jeg spurte hva de mente var best, og alle hadde best erfaring med de store bokstavene. Senere ble det vanlig at elevene skulle lære tre alfabeter (87 bokstaver) samtidig. Flertallet av elevene klarer det, men for mange anser jeg dette som barnemishandling.

Lærerne får ikke lenger sammenligne bøker

Etter at jeg ble pensjonist, arbeidet jeg i flere år frivillig med barn på et asylmottak. Ingen hadde problemer med lesingen. Men en dag kom en far fra et annet mottak med sin 3.-klassing. «Han kan ingenting», sa han oppgitt. Da jeg fikk se ABC-en hans, fikk jeg lyst til å si noe stygt! På hjemveien gikk jeg innom Norlis bokhandel og ba om å

jørn Danielsen i Norsk Skoleblad at vi som u

nde lærere jeg har møtt, og alle h et a

sleggа» (hos en kollega var Ha

få se hvilke ABC-er som fantes. Da oppdaget jeg en med store bokstaver og som pedagogisk sett lå på et helt annet nivå enn de andre, «Min første lesebok» (2002). Jeg har i mange år samlet på ABC-er fra mange land, men denne var utvilsomt den beste jeg hadde sett. Med denne vil nok gutten lære raskt å lese, tenkte jeg og kjøpte med meg et eksemplar. Jeg arbeidet med barna på mottaket to timer hver fredag. Etter tre ganger med denne boka sammen med noen lesespill kunne gutten lese!

Tidligere ble alle skolebøker og andre hjelpemidler utstilt på de årlige lærerstevnene, på pedagogiske sentre og i større bokhandler. Nå tar forlagene direkte kontakt med skolene. Lærerne har ikke lenger mulighet til å sammenligne og vurdere før de velger ABC.

Lesevansker og forventninger

Dysleksi er en realitet, men det er ikke noe som finnes i de fleste klasser. En logoped som hadde vært på samme skole i mange år, fortalte meg at noen lærere hadde elever med leseproblemer i alle sine klasser, mens andre aldri hadde det. En tidligere kollega fortalte at hun hadde smilt innvendig av all dysleksien hun lærte om da hun tok hovedfag på spesiallærerhøgskolen. Da hun ble pensjonist, hadde hun hatt 14 førsteklasser, men bare to elever som ikke hadde greid å lære å lese.

Slik vil de fleste leseproblemer kunne forebygges ved god undervisning, gode hjelpemidler og en positiv holdning. På 1970-tallet snakket en av våre ABC-forfattere med en engelsk lesepedagog som mente at med vårt lydrette språk skulle det ikke være nødvendig med mer enn 1 prosent elever med leseproblemer.

Hva gjør det med lærernes forventning når hun regner med at flere i klassen ikke vil kunne lære å lese? I 1968 kom det ut en interessant bok om dette, «Pygmalion in the Classroom». Tittelen er tatt fra en gresk myte. Skulptøren Pygmalion lager en kvinne som han gir så mye kjærlighet at hun blir levende. Robert Rosenthal, professor ved Harvard-universitetet, gjorde et eksperiment ved en barneskole. Han fortalte lærerne at han hadde en spesiell test om viste såkalte «late bloomers», elever med evner som ville vise seg på et senere tidspunkt. Lærerne hadde kanskje ikke merket noe ennå, men bare vent. I virkeligheten hadde han ingen test, men han trakk fire–seks navn fra en hatt og gav til hver lærer. Det var altså helt tilfeldig. Elevene og foreldrene fikk ikke vite noe, forventningen var bare i lærernes hoder.

Resultatet viste at disse elevene *ble* flinkere; særlig var det merkbart hos de yngste. På denne tiden var jeg svært opptatt av Glenn Domans bok «How to Teach your Baby to Read». Jeg har aldri sett det som ønskelig å lære toåringer å lese. Men at det var mulig, gjorde meg overbevist om at alle syvåringene mine skulle kunne lese før jul, og det gjorde de selvfølgelig. I Montessori-skolene har det i alle år vært vanlig at fireåringer kunne lese, uten press av noe slag. Sjeflogoped Lilly Skaug gjorde en undersøkelse som viste at det ikke var vanskeligere for 6-åringer å lære å lese enn for 7-åringer.

Leseopplæringen må legges om

Nå må det skje en forandring i leseopplæringen. Noen elever med alvorlig dysleksi vil det nok alltid være, kanskje 1 prosent? Her er mitt forslag:

1. Gi en grundig opplæring i lesepedagogikk i lærerutdanningen. Den må gis av erfarne øvingslærere.
2. Bruk bare de store bokstavene. De er alle like høye, og bortsett fra «J» går alle i leseretningen. Selv om elevenes foreldre lærte å lese med de små bokstavene, er det de store barna kan flest av når de begynner på skolen. For å lære å lese på norsk trenger vi bare 24 bokstaver.
3. Så snart barna har lært to vokaler og to konsonanter, kan vi begynne med stavelsesangene jeg har skrevet om i et tidligere nummer av Utdanning.
4. Bruk bokstavbrikker. Med dem kan elevene lage ord lenge før de kan skrive dem.
5. Bruk en ABC med store bokstaver.
6. L.A. Larsen i Flekkefjord har nylig kommet ut med en ny utgave av sin puslespillserie «Lesestart». De har mange andre serier som kan revideres hvis bare lærerne oppdager hvor gode de er. De har vært på nettet hele tiden, men siden lærerne ikke kan se dem utstilt noe sted, har de ikke visst hva de skulle se etter.

Vi har alt vi trenger og kan starte nå! Det trengs ingen forskning. At skolene vil spare mange penger fordi det vil bli mindre behov for støtteundervisning, er ingen ulempe. Men det viktigste er den gleden og mestringsfølelsen så mange barn vil oppleve når de klarer å lese.

Det haster! Vi må gjøre alt vi kan for å forhindre at flere barn blir «falske dyslektikere»!

Det viktigste er den gleden og mestringsfølelsen så mange barn vil oppleve når de klarer å lese.

AMNESTY INTERNATIONAL

ÅRETS VIKTIGSTE JULEVERKSTED

Du og dine elever kan gi håp til mennesker som står i fare for å få sine menneskerettigheter brutt. Prøv Skriv for liv i ditt klasserom og gjør dine elever til aktive medborgere.

Skriv for liv er et gratis digitalt undervisningstilbud fra Amnesty International. Ved å delta på opplegget er dere også med i en konkurranse med premie.

SCAN KODEN FOR Å KOMME I GANG:

Hold ut! Du og din sak er ikke glemt. Vi støtter deg.

Du er modig! Takk for at du kjemper for rettferdighet.

PENSJONISTANE I UTDANNINGSFORBUNDET:

Pensjonistane sin representasjon og valbarheit

Utdanningsforbundets politikkdokument «Vi utdannar Noreg 2020–2023» tydeleggjer at pensjon og pensjonsspørsmål er viktige for organisasjonen.

Rolv Sæter
medlem i sentralt pensjonistråd

Mange var overraska over at landsmøtet 2019 vedtok desse endringane med stort fleirtal. Pensjonistmedlemmar såg føre seg ein ny giv og auka interesse for arbeidet med å evaluere pensjonistane sin representasjon og valbarheit i denne perioden. Og sentralstyret fekk oppnemnt ei gruppe i sekretariatet som skulle leie dette arbeidet. Sentralstyret vedtok ein framdriftsplan for arbeidet: 1) Kartlegge og evaluere 2) Utvikle og forankre 3) Behandling i politiske organer og beslutning. No er vi altså komne til fase 3.

For meir enn ti år sidan slo organisasjonen fast at pensjonistmedlemmar kan veljast til verv, for eksempel styreverv på alle nivå. Likevel blir ganske få pensjonisttillitsvalde årsmøtevalde. Valkampen står som oftast mellom representantar frå dei fem definerte medlemsgruppene. Her har pensjonistane vanskeleg for å hevde seg. Derfor må vi få på plass ei kvotering. Der det er mogleg skal det veljast minst ein pensjonistmedlem til styret, utan å opprette eiga medlemsgruppe for pensjonistane.

Oppnemning av pensjonistråd har fungert bra mange stader. Likevel har fleire pensjonistrådsleiarar kjent på forskjellsbehandlinga, å berre kunne møte med tale- og forslagrett, og vidare kanskje ikkje få delta som likeverdig i alt det styret driv med. Pensjonistråda opplever eit visst demokratisk underskott, er per definisjon berre rådgjevande og ikkje fullt tilpassa organisasjonsstrukturen elles.

Sekretariatssjef Lars Erik Wærstad skreiv eit innlegg i Utdanning nr. 11 om dette. Eg tolkar han slik at ei anna organisering for pensjonistane i forbundet enn vi har, er ein eigen pensjonistorganisasjon med eigne demokratiske strukturar. Det vil bli ressurskrevjande. Og har vi bruk for fleire reine pensjonistorganisasjonar?

Vi har mange pensjonistorganisasjonar frå før, og våre pensjonistar kan velje om dei i tillegg til Utdanningsforbundet vil vere med i ein pensjonistorganisasjon. Ein god del veljer det.

Ill.foto: Nathan Wright, Pixabay

Men dei medlemmane som var aktive i Utdanningsforbundet som yrkesaktive, vil gjerne halde denne kontakten med fagforeininga. Det er i dette profesjonsfellesskapet også pensjonistane kan finne den ekte interessa for pedagogikk og utdanningspolitikk.

Nokre endringar må til i vedtektene. Vi treng kvotering av pensjonisttillitsvalde til styreorgana. Val skjer på årsmøtet likt med andre styremedlemmar, etter innstilling frå valnemnda. Oppnemning i ettertid av pensjonistrådsleiar med møterett i styret er ei dårlegare ordning for ei gruppe medlemmar i Utdanningsforbundet som på landsplan tel over 42 000.

Ganske få pensjonisttillitsvalde blir årsmøtevalde. Derfor må vi få på plass ei kvotering, skriv innsendaren.

POLITIKK

På tide å «brenn'a» litt krutt

Kunnskapsminister Tonje Brenna er skuffet over utfallet av streiken, men fraskriver seg ansvaret. Det er på tide at hun skaffer seg et verktøy hun selv rår over.

Under tidenes lengste streik fikk stadig flere øynene opp for hvor viktige lærerne er. De er limet, støtten og lyspunktet i hverdagen for barna og ungdommene. Det skjønte regjeringen, men de oppfattet aldri at det ikke vil forbli sånn.

I Bodø står 74 av 100 lærerstudentplasser tomme. Når erfarne lærere slutter og lærerstudentplassene står tomme, blir det mangel på kvalifiserte lærere.

Lærere jeg nylig har snakket med, sier at ingen ting kan måle seg med å se gnisten i et barns øye når problemet løses, eller presentasjonen sitter som et skudd. De samme lærerne mister likevel motivasjonen til å fortsette, fordi arbeidsgiveren KS mangler evne til å verdsette lærerbeidet.

KS er alle kommuner og fylkeskommuner. Det er usannsynlig at de samlet vil gå inn for å gi seg selv større utgifter. Men de samme tre partiene som sitter i eller støtter regjeringen, har flertall i KS-styret. De må ta ansvaret for forhandlingene. De rødgrønne kunne, hvis de ville, løftet lærerne i dette oppgjøret, og slik gitt de sårbare elevene de skyver foran seg et bedre tilbud.

I fjor avsluttet den borgerlige regjeringen lærerstreiken under påskudd av fare for liv og helse ved et forbrenningsanlegg, enda det var gitt dispensasjon for ansatte ved anlegget. I år ble det tvungen lønnsnemnd fordi den rødgrønne regjeringen stilte lærerne ansvarlig for elevenes psykiske helse. Dette viser i praksis at lærerne ikke har streikerett og at regjeringen tror det ordner seg, for lærerne har alltid stilt opp for elevene, mer enn for seg selv.

Følger vi KS-direktør Tor Arne Gangsøs retorikk, blir det aldri mulig å gi lærerne et løft for å ta igjen den manglende lønnsveksten, eller av andre grunner. Gangsø har flere ganger argumentert med at «når vi har blitt enige med de andre, er det svært begrenset handlingsrom for å gi lærerne noe mer.» Det er en innrømmelse av at lærerne med dagens modell er dømt til alltid å legge seg under eller på linje med de som forhandler først.

Da Bondevik II-regjeringen i 2004 flyttet forhandlingsansvaret for lærerne fra staten til KS, var argumentet at den som betaler lønna, også må være forhandler. Det er isolert sett et plausibelt argument, men også en ansvarsfraskrivelse. Staten gir allerede kommunene betydelige pålegg og bestemmer også lover, forskrifter og rammeverk for skolen. Det viktigste verktøyet for å sikre kvalifisert arbeidskraft; lønnsforhandlingene, har de imidlertid gitt fra seg.

Jeg etterspør en tydelig strategi fra Brenna og regjeringspartiene for å heve lærernes lønnsnivå. Når regjeringspartiene blokkerer for det i forhandlinger, og selv ikke vil føre dem, hvilken strategi skal de da bruke? Hvordan vil de gjenreise tilliten til arbeidsgiversiden? Det må raskt og i samarbeid med lærerne komme en tydelig plan for grep som monner. Uten en ny strategi viser KS at de ikke er i stand til å ha ansvaret for lærerne. Da må staten ta grep. Det er på tide å «brenn'a» litt krutt for å gi elevene de beste lærerne, og å gi lærerne det de fortjener.

John Harald Bondevik
skolepolitisk talsperson og sentralstyremedlem
Partiet Sentrum

« Når erfarne lærere slutter og lærerstudentplassene står tomme, blir det mangel på kvalifiserte lærere.

Januarkurset 2023

Filosofi og etikk etter Fagfornyelsen

5.-6. januar på MF i Oslo

Få oppdatert, faglig påfyll innen filosofi og etikk.
Vi retter fokus mot plassen filosofi og etikk kan ha i faget Religion og etikk etter Fagfornyelsen.

Følg med på mf.no/januarkurset2023

MF VITENSKAPELIG HØYSKOLE

Per Wøien 80 år

Per Wøien var leiar i Norsk Lærarlag frå 1985 til 1994. Han var ein markant og tydeleg leiar som mange godt vaksne lærarar hugsar med respekt.

Per Wøien er utdanna adjunkt. Han arbeidde mange år i Oslo-skulen som lærar, rådgjevar, undervisningsinspektør og rektor. Han vart leiar i Oslo Lærarlag i 1970 og arkitekten for at oslolærarane gjekk tilbake til Norsk Lærarlag i 1979 etter splittinga i 1954. Samling og samarbeid var viktig for Per Wøien for å skape kraft bak krava frå lærarane på åttitalet.

Då Per Wøien vart vald til leiar i 1985, gjekk organisasjonen inn i ei tid med store protestaksjonar og markeringar. Fagforeininga stod i større grad fram som ein kamporganisasjon. Det hadde bygd seg opp ei sterk protestbølgje blant lærarane på åttitalet på grunn av dårlege tariffoppgjer og utsikter til at offentleg tilsette stadig sakka lønnsmessig akterut samanlikna med privat sektor.

Arkivfoto: Eva Brænd/Forskingsrådet

Per Wøien fyller 80 år.

I 1986 vart det avtalt at eit utval skulle greie ut «undervisningspersonalets fremtidige arbeidssituasjon» – det mykje omtalte UFA-utvalet. I organisasjonane hadde ein tru på eller von om at dersom årsverket vart klart definert, kunne ein hindre at arbeidsgjevar påla undervisningspersonalet stadig nye oppgåver gjennom lover og instruksar. Føresetnaden var at det skulle gjevast overtidsbetaling etter vanlege reglar elles i arbeidslivet og at arbeidsplassane til lærarane skulle vere tilfredsstillande.

Forhandlingane drog i langdrag, og det førte til stor uro. Staten som arbeidsgjevar minte om at det var fredsplikt. Det nekta Per Wøien å ta omsyn til. Det vart brot, og mange av oss hugsar aksjonar, streikar og uro i 1987 og 1988 som varte ved og som sette djupe spor i lærarkorpset.

Dei sterke konfrontasjonane i desse åra sette skule og utdanning høgt på dagsordenen. Norsk Lærarlag og Norsk Undervisningsforbund (NUFO) fekk mykje støtte frå ulike grupper, og spesielt frå dei borgarlege partia. I tariffoppgjeret i 1988 og 1989 fekk lærarane større tillegg enn det som var gjeve i industrien, men så stoppa det. Den negative lønnsutviklinga heldt fram – og striden heldt fram.

I 1992 feira Norsk Lærarlag 100-årsjubileum. Sjølv om både Per Wøien og organisasjonen fekk mykje skryt i jubileumsåret, var det også tydelege motkrefter i sving. Mange lærarar var skuffa over at lønnsløftet dei hadde hatt tru på i 1988, ikkje såg ut til å kome nokon gong. Barnehagane, som hadde utvikla seg til sterke og tydelege institusjonar, vart utfordra av seksårsreforma og kontantstøttedebatten. Barnehagelærarane var langt frå å nå målet om lønnsmessig likebehandling med lærarane. Per Wøien og nestleiar Ragnhild Midtbø måtte manøvrere organisasjonen i vanskeleg farvatn og med kritiske medlemmer.

Med Gudmund Hernes som statsråd frå 1990 til 1995 vart skulereformene mange, og fagforeiningane i større grad enn før sett på sidelina i reformarbeidet. Leiinga i Norsk Lærarlag påpeika i sterke ordelag at dei nye læreplanane ville gje altfor sterk nasjonal styring av innhaldet i skulen, at lærarane vart fråtekne sitt profesjonelle skjønn og sin nødvendige fridom til å tilpasse undervisninga til lokalsamfunnet og enkelteleven.

Den største striden stod om korleis skulen skulle bli for seksåringane som no skulle inn i skulen og kven som skulle undervise dei. Lærarutdanninga og høgskulestrukturen vart endra. Hernes sine reformer omfatta heile utdanningssektoren, og det vart mange møte, drøftingar og uro rundt reformene. Med sine kommunikative evner fekk Per Wøien eit nært forhold til statsråden trass i usemje i saker. Slik vart utfordringane noko færre enn dei kunne ha vore.

Per Wøien var oppteken av internasjonalt samarbeid. I 1993 deltok han på møtet der to tidlegare internasjonale lærarorganisasjonar slo seg saman og etablerte verdas største lærarorganisasjon, Education International, i 1993. Der var han styremedlem fram til 1995.

Etter at Wøien gjekk av som leiar i Norsk Lærarlag 1. januar 1995, fekk han eit interessant og utfordrande yrkesliv også vidare. Han fekk bruk for den kunnskapen og erfaringa han hadde hausta i fagrørsla. I 1997 var han statssekretær i Ap-regjeringa og seinare divisjonsdirektør i Norges Forskningsråd fram til han gjekk av med pensjon. Han har også vore styreleiar for Falstadsenteret.

Vi er mange som ynskjer å gratulere ein heidersmann med 80-årsdagen 28. november. Vi vil takke for innsatsen for norsk utdanning og for fagrørsla gjennom mange år.

Helga Hjetland

Ny dom om lærervikarers stillingsvern etter tre år

Høyesterett gjorde i en nylig avsagt dom* en grensedragning mellom arbeidsmiljøloven og opplæringsloven.

Saken handlet om hvorvidt arbeid i midlertidig stilling med grunnlag i opplæringsloven paragraf 10-6 i mer enn tre år ga grunnlag for fast ansettelse i medhold av treårsregelen i arbeidsmiljøloven paragraf 14-9 syvende ledd.

Høyesterett konkluderte i korte trekk med at retten til fast stilling etter den såkalte treårsregelen i arbeidsmiljøloven ikke gjelder ved midlertidige tilsettinger med hjemmel i opplæringsloven.

Hva betyr dommen i praksis, og hvilke konsekvenser kan den føre til?

Arbeidstakeren var fra februar 2017 til august 2020 sammenhengende midlertidig ansatt i undervisningsstillinger, uten å oppfylle de lovbestemte kravene til faglig og pedagogisk kompetanse, jf. opplæringsloven paragraf 10-1.

Hovedregelen om fast ansettelse som lærer i kommunen er at arbeidstakeren skal ha «relevant faglig og pedagogisk kompetanse», jf. opplæringsloven paragraf 10-1.

Der det ikke er nok kvalifiserte søkere, har lovgiver åpnet for at også ikke-kvalifiserte kan bli ansatt i undervisningsstilling for å dekke det behovet som finnes. Arbeidstakeren i denne saken vikarierte i undervisningsstillinger med hjemmel i opplæringsloven paragraf 10-6, som åpner for tilsetting av ukvalifiserte der det ikke er lærerutdannede søkere.

Når Høyesterett kom til at arbeidstaker ikke kunne påberope seg treårsregelen etter arbeidsmiljøloven, var det under henvisning til at bestemmelsen etter rettens vurdering ikke kommer til anvendelse på opplæringslovens område.

At den som tilsettes i undervisningsstilling skal være lærerutdannet, er den klare rettslige hovedregel og svært viktig for Utdanningsforbundet. Men da er det nødvendig å være oppmerksom på at arbeidstaker i denne saken *ikke* anførte at hun hadde krav på fast undervisningsstilling, men en fast stilling i kommunen.

Arbeidstakersiden anførte at innholdet i den faste stillingen derfor ville variere ut fra tilfanget av kvalifiserte lærere. Ved mangel på lærere som ikke oppfyller de lovbestemte kompetansekravene ville stillingen gå ut på undervisning. Når det ikke er mangel på lærere med godkjent utdanning, måtte kommunen fylle stillingen med annet egnet arbeid.

Det er et stort behov for kvalifiserte lærere i Norge. Saken er et av mange eksempler på hvordan norske kommuner i stor skala bruker ansatte uten lærerutdanning til å undervise i skolen. Det problematiske med denne avgjørelsen er at den lett kan bli en sovepute for kommunen når det gjelder å skaffe kvalifiserte lærere til vikariater. Kommunene behøver ikke anstrenge seg særlig for å skaffe kvalifisert personell så lenge de kan fortsette å ansette ukvalifiserte uten særlige konsekvenser eller forpliktelser. Dommen setter etter vår vurdering søkelys på at det er altfor lett å tilsette ukvalifiserte i undervisningsstillinger.

At den ansatte ikke fikk stillingsvern i kommunen etter tre år, er også problematisk. Faste stillinger gir den enkelte trygghet og forutsigbarhet. Faste stillinger vil også lede til at arbeidsgiver investerer i kompetansehevende tiltak for den tilsatte i større utstrekning enn hva vil være tilfelle for midlertidige ansatte.

Midlertidig ansettelser svekker det organiserte arbeidsliv som helhet og fører til stor usikkerhet for lønns- og arbeidsvilkår for den enkelte.

*HR.2022-2049-A

Wahid Shah
Advokat i Utdanningsforbundet

> Det problematiske med denne avgjørelsen er at den lett kan bli en sovepute.

Omsorgsgivere og arbeidstakere i streik

Steffen Handal
leder i Utdanningsforbundet

Barnehagestreiken har lært oss enda mer om noe vi visste fra før: Pensjon er et komplisert spørsmål! Av alle innvikla saker som betyr mye for arbeidstakere – er kanskje pensjonsspørsmålet det aller viktigste. Under barnehagestreiken har mange barnehagelærere for første gang regnet på sin egen pensjon. Det er bra.

For de som streiker i de private barnehagene, kan forskjellen på den pensjonsordningen de har i dag, og den pensjonsordningen de streiker for, være mellom 20 000 og 50 000 kroner i året. *Det* er mange penger for både barnehagelæreren og barnehageassistenten.

Pensjon er oppspart lønn – ikke en belønning for å bli gammel. I flere år har de barnehageansatte som nå er i streik, betalt mer for pensjonen sin enn andre barnehageansatte. Derfor er det ekstra urettferdig om de blir avspist med en AFP som ikke varer livet ut.

I Norge er vi stolte over at vi har et velfungerende trepartssamarbeid som skal bidra til rettferdighet og et godt arbeidsliv for alle. Det betyr at arbeidstagerne, arbeidsgiverne og deres organisasjoner må bidra konstruktivt. Og det innebærer at myndighetene tar sitt ansvar for arbeidslivet. I denne streiken spiller alle tre partene en rolle.

De som jobber i barnehager, og i andre yrker med omsorg for andre, rives ofte mellom rollen som arbeidstaker og omsorgsgiver. Det kan være vanskelig å argumentere for egne rettigheter. Slik er det også for de som streiker nå. De vil aller helst være på jobb, sammen med de barna de føler et stort ansvar for. Samtidig er det ingen tvil om at de streiker for en svært viktig sak, som vil ha konsekvenser for dem selv og mange andre. De streikende og de tillitsvalgte gjør en fantastisk jobb i denne streiken.

Noen streikende føler sterk lojalitet med sin leder og barnehageeier, og de opplever et ansvar for barna og foreldrene som rammes av streiken. Arbeidsgiverne i barnehagesektoren må i denne streiken passe seg vel for å utnytte de ansattes lojalitet. Vi har sett at noen få eiere spiller på de streikendes samvittighet. *Det* er helt uhørt.

De ansatte har en grunnlovsfestet rett til å streike, og til å beskytte arbeidstakernes rettigheter. Manglende respekt for denne retten kan bare føre til dårlig arbeidsmiljø når streiken er over. Ingen er tjent med det, derfor må arbeidsgiverne ta ansvar for klok og nøktern håndtering av konflikten.

Myndighetene har også et ansvar for arbeidslivet. Denne streiken kunne vært unngått, dersom myndighetene hadde laget en tilskuddsordning som bygger på prinsippet om at pensjon holdes utenfor tilskuddsberegningen. Å dekke arbeidsgivers pensjonsutgifter, krone for krone, er et prinsipp som er foreslått at fagforeningene, KS og av arbeidsgiverorganisasjonen Virke. Det kan se ut som om også PBL har fått noe mere sans for en slik løsning. En slik ordning ville bidra til større ryddighet og rettferdighet i finansieringen av de private barnehagene.

Myndighetene kan gjennom kostnadsdekning av pensjonsutgifter bidra til å dempe konflikten mellom omsorgsoppgaven og rollen som arbeidstaker.

Myndighetene kan gjennom kostnadsdekning av pensjonsutgifter bidra til å dempe konflikten mellom omsorgsoppgaven og rollen som arbeidstaker.

Disse sidene er utarbeidet av seksjon for kommunikasjon i Utdanningsforbundet.
Av: Embret Tangen Rognerød, Vigdis Alver, Jon Kaurel, Anette Pedersen og Marianne Aagedal.

Her er svar på PBLs pensjons-påstander

I oktober gikk Utdanningsforbundet ut i streik for en anstendig pensjon for ansatte i private barnehager. Her er fire punkter om noe av uenigheten.

Foto: Stig Weston

Utdanningsforbundet streiker blant annet fordi PBL har brutt sitt løfte om å innføre livsvarig AFP. Her fra en felles streikemarkering med Fagforbundet og Delta i Oslo i oktober.

PBL har hevdet: Lønns- og pensjonsvilkårene i tariffområdet til PBL er samlet sett fullt på høyde med det i kommunale barnehager.
Lønns- og pensjonsvilkårene i PBL er bare konkurransedyktige dersom livsvarig AFP blir innført og tjenestepensjonsordningen ikke blir dårligere enn den er i dag. Med sitt tilbud i årets oppgjør la PBL opp til en svekkelse av tjenestepensjonen – i tillegg til at de ønsker å utsette innføring av livsvarig AFP.

PBL kan heller ikke garantere for pensjonsbeholdningen, som barnehagepensjonen baserer seg på. Mens den offentlige pensjonsordningen har en såkalt garantert regulering, som innebærer at pensjonsutbetalingene reguleres ut fra gjennomsnittet av lønns- og prisvekst, reguleres nemlig tjenestepensjonsordningen til PBL ut fra avkastning på aksjer. Dermed er de ansatte i PBL-barnehager prisgitt et gunstig aksjemarked for at tjenestepensjonsordningen deres skal kunne konkurrere med tjenestepensjonen til ansatte i offentlige barnehager.

PBL har hevdet: PBL Barnehagepensjon er bransjens beste tjenestepensjonsordning.
Barnehagepensjonen til PBL har noen positive sider. For eksempel er den livsvarig og kjønnsnøytral. Problemet er at ansatte som får tjenestepensjon fra PBL er prisgitt utviklingen i aksjemarkedet. Risikoen er det ansatte som tar.

Barnehager i Virke-HUK-området har en hybridpensjon med lønnsvekstgaranti og AFP i fellesordningen. Dette er en bedre ordning, og denne ønsker vi for våre medlemmer i PBL. Virke-HUK får for øvrig akkurat det samme offentlige tilskuddet som PBL-barnehagene.

PBL har hevdet: Forutsetningene for å bli enige om fremtidig AFP på PBL-området er ikke på plass.
PBL påstår at forutsetningene for en ny AFP-ordning – som de tidligere har lovet – ikke er på plass fordi Fellesordningen er under endring. Men vi vet ikke når endringene PBL viser til eventuelt kommer. 11.200 bedrifter og 840.000 arbeidstakere er i dag omfattet av Fellesordningen, som er godt etablert.

Det er også direkte feil at det vil koste 1,4 milliarder kroner for inngangsbilletten til fellesordningen, slik PBL hevder. Kostnaden som PBL oppgir som «inngangsbillett» er medregnet ansiennitet for ansatte i årskullene 1962–1967. Prisen for å innføre AFP i Fellesordningen for de 30.000 ansatte i PBL-barnehagene er på om lag 120 millioner kroner.

PBL har hevdet: Innføring av Fellesordningen er per i dag ikke bærekraftig for PBL-barnehagene.
Dette er feil. Tilskuddet private barnehager får til pensjon er tilstrekkelig til å dekke både Barnehagepensjon, ny AFP og forsikringsdekninger. Hvis barnehagene har høyere kostnader til pensjon, støtter arbeidstakersiden at de skal få disse dekket av kommunen. PBL blander sammen alle elementene i tilskuddet og bruker dette som argument for ikke å tilby likeverdig pensjon til ansatte.

– Må satse på barnehagelær

Nær sagt alle ønsker flere barnehagelærere med mastergrad. Samtidig gjøres det lite for å rekruttere, beholde og nyttiggjøre seg av dem, ifølge en ny rapport.

– Tiden er moden for mer forpliktende målsettinger fra regjeringen, sier nestleder i Utdanningsforbundet Hege Valås.

Hver femte barnehage i Norge har minst én barnehagelærer med mastergrad blant sine ansatte. Både politikere og styrere er klare på at de ønsker å få flere barnehagelærere med masterutdanning inn i barnehagen. Samtidig gjøres det svært lite for at dette ønsket skal kunne oppfylles.

Dette går frem i den nye rapporten «Barnehagelærere med masterutdanning – omfang, rekruttering og tilrettelegging i barnehagen», som Oslo Met har utarbeidet på oppdrag for Utdanningsforbundet.

– Kompetansen til de ansatte er avgjørende for at alle barn skal få et godt og likeverdig barnehagetilbud. Derfor er det gledelig at én av fem barnehager har ansatt en barnehagelærer med mastergrad. Samtidig er det urovekkende i hvor liten grad barnehagene ser ut til å nyttiggjøre seg av kompetansen deres, sier nestleder i Utdanningsforbundet Hege Valås.

Alle vil ha, men …

Både forrige og sittende regjering har uttrykt ønsker om å øke andelen barnehagelærere med mastergrad. Gjennom surveyen, som er sendt ut til landets barnehager, kommer det frem at dette ønsket deles av barnehagestyrere.

58 prosent av styrerne svarer at de ønsker å ha barnehagelærere med master. Samtidig har kun to prosent faktisk lyst ut stillinger der slik kompetanse kreves for tilsetting.

– Det er, som på så mange områder når det gjelder barnehagen, ikke ønskene eller ambisjonene det står på. Snarere skorter det på viljen til å bruke ressurser på å videreutvikle den norske barnehagen, sier Valås.

Hvordan benyttes kompetansen?

I om lag halvparten av barnehagene som har ansatt barnehagelærere med mastergrad, er det styreren som innehar denne kompetansen. Master i barnehageledelse er da også én av de tre vanligste masterutdanningene som er representert. De to andre er barnehagefaglig master og master i spesialpedagogikk.

Når det gjelder egne arbeidsoppgaver for barnehagelærere med mastergrad, er det kun femten prosent av styrerne som svarer at deres barnehagelærere med masterkompetanse har slike. Blant disse er det i hovedsak ansvar for veiledning, oppfølging av barn med særskilte behov og faglig utviklingsarbeid, som gjør seg gjeldende.

Disse oppgavene er ikke nye, påpeker Valås, men kunnskap og kompetanse spiller en viktig rolle for hvordan oppgavene blir ivaretatt.

– Barnehagelærere med mastergrad har tilegnet seg ny kunnskap og forskningsorientering, og denne kompetansen må brukes til å styrke profesjonsfellesskapet, sier hun. Faglig samarbeid krever tid og møteplasser. Kanskje er den knappe tiden man har i barnehagen, grunnen til at ikke flere styrere klarer å gjøre bruk av kompetansen til de masterutdanna barnehagelærerne, sier hun.

Manglende verdsetting?

Forskerne konkluderer med at barnehagelærere med mastergrad i svært begrenset grad har blitt tildelt eller fått utviklet egne arbeidsoppgaver. I tillegg er det nesten en tredjedel av disse barnehagelærerne som ikke får noen form for lønnsmessig kompensasjon.

– Det er åpenbart at den verdien mastergradskompetansen tilfører barnehagefellesskapet ikke verdsettes, understreker Valås.

Blant de som faktisk får uttelling i form av økt lønn, er det vanligste lønnstillegget 20.000 kroner i året. Kommunale barnehager gir lønnstillegg sjeldnere enn de private barnehagene, men størrelsen på lønnstillegget varierer lite avhengig av eierskap.

Les rapporten i sin helhet på Utdanningsforbundet nettsider.

Kunne du klart deg på

Ingen vet hva fremtiden bringer. Skulle du være uheldig å få redusert arbeidsevne etter sykdom eller skade, vil en uføreforsikring gi økt økonomisk trygghet.

Velg din forsikringssum etter hva som passer for deg, med tanke på nedbetaling av lån og faste utgifter.

Gjør grep i dag, så kan du opprettholde samme

ere med master

Foto: Mostphotos

Barnehagelærerne med mastergrad må rekrutteres til barnehagene, og de må oppleve at kompetansen verdsettes både i form av ansvar og oppgaver og i form av en reell lønnsøkning, mener Utdanningsforbundet.

to tredjedeler av lønna?

levestandard om du skulle bli arbeidsufør.

Har du spørsmål om uføreforsikring eller andre personforsikringer? Du kan booke tid med en av våre rådgivere når det passer deg.

Les mer under kontakt oss på udf.no

Foto: Anna-Julia Granberg

En uføreforsikring vil gi økonomisk trygghet.

Kurs

Barneklare skoler eller skoleklare barn?

22. november arrangerer vi digitalt kurs om overgangen fra barnehage til skole. Her får du faglig innblikk i hvordan du kan skape gode sammenhenger for barnet i denne overgangen, og også nyttige tips til hvordan overgangsarbeidet kan gjennomføres i praksis. Kursholdere er Heidi Sandø og Iris Hansson Myran, universitetslektorer på Nasjonalt senter for skriveopplæring og skriveforsking (NTNU).

Mangfold og dilemmaer i barnehagen

17. november inviterer vi til digitalt kurs som tar for seg føringene fra rammeplanen om mangfold og hvordan hverdagen kan se ut i barnehagen. Hvordan møter du foreldre og barn med ulik kulturell bakgrunn enn deg selv? Hvordan løser du utfordringer mellom individuelle behov og hele barnegruppas behov? Kursholder er Cathrine Bull Thorshaug som blant annet har 40 års erfaring som pedagogisk leder i barnehage.

Klimaseminaret 2022

14. november ønsker vi velkommen til Lærernes hus og Utdanningsforbundets årlige klimaseminar. FNs klimarapport kom med sin tredje delrapport i år, som slår fast at flere av klimaendringene går raskere og blir mer intense. Hvordan skal lærere i barnehage og skole møte barn og elever om klimautfordringene? Og hvilke tiltak kan vi gjøre lokalt som vil kunne bidra globalt? Seminaret er gratis og åpnet for alle. Du kan også følge seminaret på strømming. Velkommen!

Påmelding og mer informasjon på www.udf.no/kurs

Dine medlemsfordeler

UTDANNINGS FORBUNDET

Som medlem i Utdanningsforbundet har du tilgang til unike medlemsfordeler. Flere av dem gjelder også for din familie. Ved å bruke fordelene kan du og de du er glad i sammen få en tryggere hverdag og en bedre familieøkonomi.

Forsikringer til medlemspris

Våre forsikringer er tilpasset ditt yrke og livsfasene du går gjennom.

Reiseforsikring

Livsforsikring

Studentforsikring

Innboforsikring

Barneforsikring

Husforsikring

Grunnforsikring

70+ forsikring

Bilforsikring

Uføreforsikring

Person 3i1 forsikring

Kritisk sykdomsforsikring

Rabatt hos Tryg

I tillegg til Utdanningsforbundets spesialtilpassede forsikringer, får du rabatt på private forsikringer hos Tryg. Ordningen gir deg 35 % rabatt på alt fra hytte- til dyreforsikring. Rabatten er den samme, uavhengig av hvor mange forsikringer du har.

Tryg pluss

Hvis du har privat forsikring i Tryg, får du tilgang til fordelsprogrammet Tryg Pluss. Det gir fordeler som psykologhjelp ved personlig krise, råd fra fagpersoner om bolig, og hjelp ved ID-tyveri eller misbruk i sosiale medier.

Andre medlemsfordeler

- Boliglån hos Nordea Direct
- Billån hos Nordea
- BikeMember sykkelregister
- Overnatting på Hurdalsjøen Hotell

Tilbud gjennom Unio

Som medlem i Utdanningsforbundet får du også medlemstilbudene hos Unio. Du får rabatt på alt fra leiebil til hytteleie og turutstyr.

Les mer og bestill på udf.no

Kunne du klart deg på
to tredjedeler av lønnen din?

Ville det vært nok til nedbetaling av lån, faste utgifter og å opprettholde samme levestandard som i dag? Ingen vet hva fremtiden bringer, men med uføreforsikring står du og familien tryggere økonomisk, hvis du ikke kan jobbe lenger.

Mer om **uføreforsikring**
på **udf.no**

UTDANNINGS
FORBUNDET

Når det piper…

I dag kjører jeg hybridbil, men bare i dag.

Petit av Ole Foss

Skribent og tidligere grunnskolelærer

I dag kjører jeg hybridbil, men bare i dag. Årsaken ligger helt tilbake til det onde 70-tall, da et borettslag bestemte seg for å bygge garasjer. Egentlig var de vel bare så vidt ferdige med hest-og-kjerre på Hamar da, men garasjer ville de ha.

Alt vel, i hvert fall frem til 2020, da en gjest (jeg) skulle prøve å rygge en stor BMW type SUV (Særlig Utsatt Vegdoning) inn i 1971-garasjen. Nytt og gammelt møttes med et smell og et speil på høyre siden hang plutselig molefonkent ned.

Pytt-pytt, en kan da alltids sette det på igjen? Men etter å ha manøvrert beistet av en såret BMW ut igjen, skjønte jeg straks at grunnfag i Lego og bachelor i Ikea ikke holdt. Noe ga meg bange anelser, enda jeg ikke har følt sjamankraft i noen del av kroppen. Men dette «noe» kalkulerte; det du tror det koster + 10 000 kroner + moms. Tida en kunne gjøre noe sjøl på en bil er over, Youtube-handyman-tida er over. Høyt gasjerte BMW-kirurger opererer i dag.

Den midlertidige protesefarkosten jeg fikk av AVIS, stilte jeg meg dessverre ikke AVIS-ende til. Derfor glir jeg i dag bortover etter å ha ventet i 10 minutter på at motoren skulle starte. Aha. Den var startet allerede. Uten lyd. Hvordan kunne jeg som aldri har vært på Ny-Hybridene før eller tatt hybridkurs vite det? Uansett, verden blir med ett så ren og fin! Det føler jeg der jeg cruiser bortover Storgata.

Tiden er der for hybridstund, en kirkelig handling på Kirkel K, som jeg kaller Den Hellige Plass. Kirkel-kaffe med Yaris-en. Jeg stopper, men det piper fortsatt i den lille stakkaren. Jeg tar først en liten runde rundt Avisbilen med kjennermine, men finner ikke ut hvor pipen sitter, eller hvor de fyller ny hybrid. Jeg sparker i et dekk, for det gjør man jo. Så påstår en ung dame at «jeg tror bilen din går». Noe jeg nekter for, for den står jo. Men flau i maska finner jeg ut at motoren står lydløst på. Jeg forsto ikke et pip.

Som SUV-eren sjåfør har jeg STOR kopp. Nå nyfylt med Kirkel-cappuccino. Tilbake til min stillegående venn. Musa piler stilt framover, rent og lydig. Fantastisk! Så, i første krappe svingen ved Storgatas slutt, der skjer det! Min giga-SUV-Kirkelkaffekopp smetter ut av kaffeholderen uthulet for musekopper, tar salto og tømmer innholdet utover hybrid-gulvet. Dævven! Vil en kjernereaksjon oppstå?

Nei da, jeg får tørket opp, men skjønner plutselig noe. Den SUV-en jeg kjører rundt i daglig, er en utdøende mammut, til og med kaffekoppen er det. Det må bli slutt! Framtidas bil brøler ikke. Den piper, er liten, stillegående og miljøriktig. Skål! Jeg drikker de 20 milliliter mammut-cappuccino som er igjen. Og nynner; Når ei lita mus skal ut på tur … med pipestemme. Kaputt, uten å si no' i en eim av cappuccino.

STOREFRI av MARIUS HENRIKSEN

Foto: Wikimedia Commons

QUIZ

15 kjappe om løst og fast

1. Hvem har malt "Tahitiske kvinner på stranden"?
2. Hvilken tast ligger til høyre for bokstaven L på et norsk standardtastatur?
3. Hva heter hovedstaden i Georgia?
4. Hvilket land i verden har lavest fruktbarhet (fødsler per innbygger)?
5. Hvem ble nylig (25. oktober) utnevnt som statsminister i Storbritannia?
6. Hva er en grobian?
7. Hva produseres og selges av det tyske selskapet Birkenstock?
8. På hvilken øy finner man pungdjevler?
9. Hva heter privatdetektiven som er hovedperson i Gunnar Staalesens kriminalromaner?
10. Hva heter tekstforfatteren til de aller fleste av Elton Johns låter?
11. Hva er Henriette Schønberg Erken først og fremst kjent som?
12. I hvilken by finner vi Nordenfjeldske kunstindustrimuseum?
13. Når utkom verdens første frimerke?
14. Hva heter Sveriges største nyhetsbyrå?
15. Hvilken by er Danmarks nest største?

Quizmeister: Ståle Johnsen. Svarene finner du på side 59.

FOR 50 ÅR SIDEN

Tre verdensdeler ved samme folkehøgskole

Birkeland folkehøgskole i Birkenes i Aust-Agder er populær – og nå begynner den å bli kjent ute i den ganske verden. Det sjeldne inntreffer nemlig i år at ikke mindre enn tre verdensdeler er representert ved skolen: Europa selvsagt ved norske elever fra mange kanter av landet, Amerika gjennom tre elever av norsk avstamning. Deres foreldre gikk i sin tid selv ved denne nå 60 år gamle skolen, og de har villet at deres barn også skulle gå der. Og så Asia da, representert ved en ung japansk gutt ved navn Nakamura. Det er i høyeste grad et internasjonalt miljø ved skolen!

Norsk Skoleblad nr. 46/1972

FOR 25 ÅR SIDEN

Fusjon med Lærerforbundet skal utredes

«Norsk Lærarlag vil arbeide for at alt pedagogisk personale blir samla i ein organisasjon. Norsk Lærarlag vil ta initiativ til at premissar for og konsekvenser av ei slik samling blir utreidd i perioden. I ein samlingsprosess skal førskolelærarane si stilling vurderast særskilt». Ovenstående forslag til vedtak ble et viktig debatt-tema under Norsk Lærerlags landsmøte i Loen 3.-7. november. Kravet om utredning i kommende landsmøtepersiode var ikke med i det opprinnelige forslaget fra NLs landsstyre, men etter at mange landsmøtedelegater hadde krevd fortgang i prosessen, ble tidsrammen inkorporert i forslaget.

Skolefokus nr. 18/1997

GYLNE ØYEBLIKK

Da x og y ble spennende

Ligningssett med to ukjente kan være seig materie for mange elever. Vibeke Skagemo tok derfor utgangspunkt i et tema som stod høyt i kurs hos flere av elevene.

Tekst: Harald F. Wollebæk | hw@utdanningsnytt.no

Ligningssett med x og y sto på programmet i Vibeke Skagemos matematikktimer i en 10. klasse for et par år siden.

– Det var en klasse med blide elever og lett stemning. Men det var ikke alltid det faglige som var i fokus, og flere av elevene hadde nok ikke matematikk som sitt favorittfag, forteller Vibeke Skagemo, lærer ved Nordbytun ungdomsskole i Ås, sør for Oslo.

Da gjelder det å ta ekstra grep for å fange elevenes interesse.

– Dette var en periode da en gjeng gutter i klassen var opptatt av alt som hadde med Volvo å gjøre. Jeg fant ut at dette skal jeg ta tak i, sier hun.

Fra nettsida Subjectaid.no bestilte hun hefter fra Volvo maskin, som hun tok med til neste time.

– Her var prislister på alt slags utstyr fra Volvo; trailere, arbeidsmaskiner og transportmidler. Ut fra disse prislistene satte jeg opp ulike ligningssett over hva ulike maskiner og kjøretøy ville koste.

Guttene lyste opp.

– De syntes det var gøy at jeg hadde lagt merke til at de hadde en «greie» med Volvo, og at jeg hadde tilrettelagt undervisningen til å gjelde noe de syntes var interessant.

I heftene var også noen av regnskapstallene for underselskapene i Volvo, der det blant anna stod hvor mye selskapene utbetalte i lønn.

– På bakgrunn av dette regna vi ut hvor mye de betalte i arbeidsgiveravgift. Ved å ta utgangspunkt i at en ansatt har en bestemt lønn, regna vi også ut hvor mye vedkommende i så fall ville få i feriepenger, forteller hun.

Vibeke Skagemo synes det var morsomt å oppleve at dette undervisningsopplegget slo så godt an blant elevene.

– I ettertid tenker jeg at dette burde vi gjøre oftere: Å ta utgangspunkt i det elevene er interessert i.

De syntes det var gøy at jeg hadde lagt merke til at de hadde en «greie» med Volvo.

Vibeke Skagemo (44)
lærer ved Nordbytun
ungdomsskole i Ås

Har du opplevd et gyllent øyeblikk? Kontakt: redaksjonen@utdanningsnytt.no

Plandisc det digitale **årshjulet**

Planlegg neste år **enkelt og effektivt.**

I Plandisc har hovedfokuset alltid vært utdanningssektoren. Vi ville lage et årshjul som fungerte bedre for undervisere enn excel, word eller lignende.

Ved å samle alt på ett sted, har vi redusert miskommunikasjon og dobbeltbookinger i mange forskjellige organisasjoner, hovedsakelig skoler og kommuner. Med Plandisc blir planleggingen lekende lett, og alle kan overskue årets planer.

Prøv Plandisc gratis, med fri support!

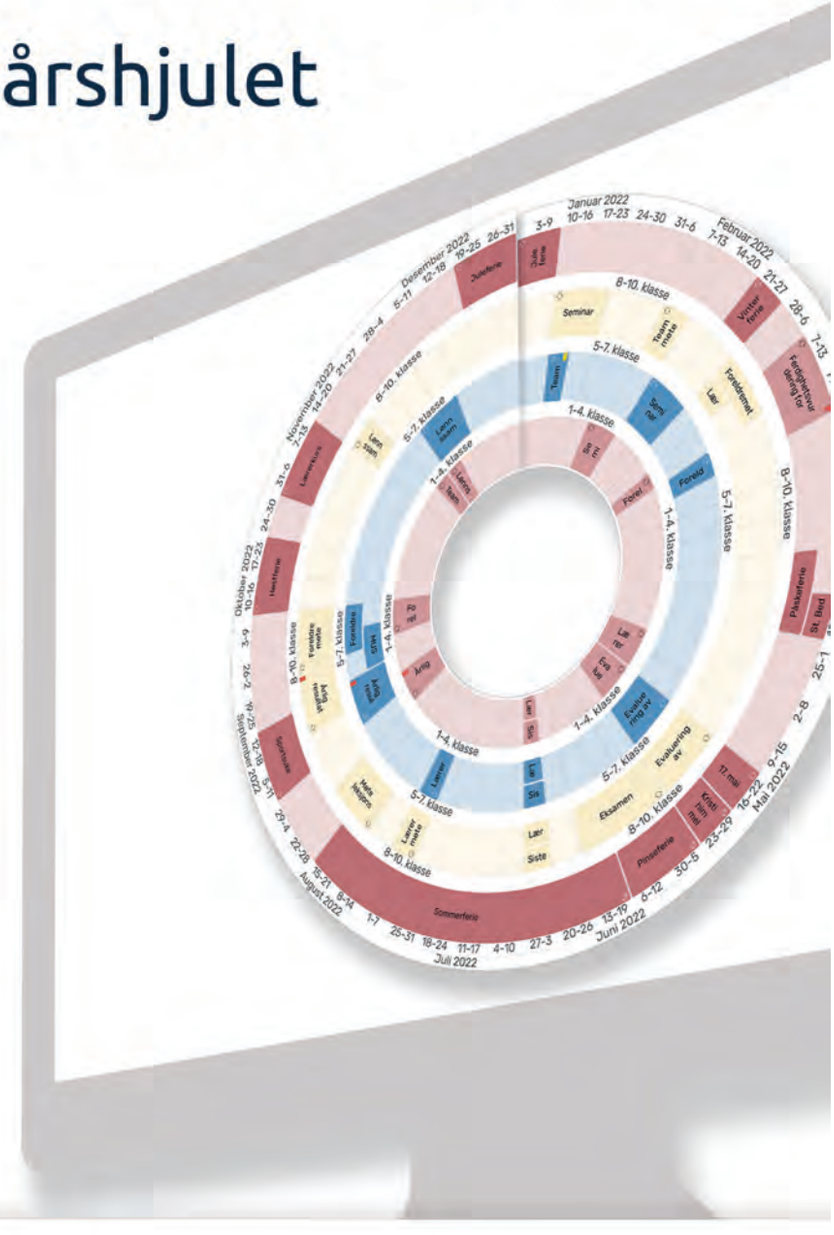

VISMA | plandisc

KRYSSORD

Løsningssetningen med navn og adresse sendes til: **kryssord@utdanningsnytt.no** innen 21. november.
To vinnere får boksjekk og heder og ære i neste nummer.

STJELE STATSRÅDSEMBETE
TYSK VEI SKJEGGFJERNER
SKRIK
“
THOR-BJØRN BERNTSEN
HOLDER TETT
KORTFARGE
TIDSROM
PÅ EGEN HÅND BLOND
DEN 2. UKJENTE
UTTALE SEG UFORSIKTIG
MEDFØDT TENDENS TIL VISSE ALLERGISKE SYKDOMMER
BEREDE SKINN TIL LÆR
ROMERTALL 50 STJELE
KUTTE UT HAR FUGLER
FLATEMÅL HÅLKE
HJEMME
NORSK RAPPER
AM. DEKANUS OG (ENG.) DOMPROST AM. BUDFIRMA
TRE GREVE
FIKTIV ONKEL MED PENGER
SÆRS GODT OVERENS
STEMME 6. TONE
EIE FURTE
1/1000 LITER
MOTTA STADIG
BYRDE ELV
SNAKKE ELVEMUNNING
BLODTYPE GNISSELYD
BLOMSTENE SKIFTE GIR
BYGGVERK I GRANADA (SPANIA) PÅ VERDENSARVLISTEN
SHAKESPEARE-KONGE EVIGHET
NORD 3. TONE
DENGANG BIT
NAVIGASJONSSYSTEM PR
LEVERE TOGSELSKAP
1000 TULL OG KRYDDERURT
DRIKK FASE OG
KALIUM
MERKE CHARTRET
KORN
TURTE TITTEL BY I BRASIL
PERSONLIGHET PÅ SI
LETT REGN ELV I SIBIR
SANG “ROMPA MI”
MUSLIMSK HØYTID ELVEN
PRONOMEN TRENE
FÅ FREM MED LIST OG LEMPE
MATTE FRANSK VIN OG BY
KANYLE DRYSSE
SLUTT
PARTI
LITT SØSKEN STRØM
GALTE LOKALE
“GLEDES HUS” GIGABYTE
STERK LYST CANONMODELL
PARTI JULING
NASJONALPARK
JAPANSK VALUTA SLIT
= SPANIA KAMMERTONE(N)
KOMPONENTENE SØRLENDING
HEDRE AVLEGGS
SPORTSUTSTYRSPRODUSENT
VITAMIN
SKØY FISK
PLUSS TYPE BIL TOPPKORTET
FREKK HADDE
FRANSK VON GULL
DRAKT BANNING MEGET SVAKT
AVSLAG
EUROPAVEI AVGIFT
BROR TIL DOLE OG DOFFEN
ASTROFYSIKER OG KOSMOLOG
NARRESTREK
STAT DRUKKENSKAP
OSS METER
LØFTE I RETTEN
EGEN VERDENSDEL
UNGHEST
VELLINGEN
SMILE INSEKT
PARTNER DEN ELDRE
ÆRFUGLHUNN EUREKA
STOFF
FALSK ID EST
ENGSTELIG MENE
VENN AV ASTERIX MELODI
DEKNING MOT VIND ÅR
SVART IMPREGNERING FRA TJÆRE
SMÅTT
FENGSEL
PRAKT KLISTER
LITER
GAVE TIL EN FATTIG PEN
EN CAPONE ARBEIDSROM
LIDE VÅGER
INNRØMME OPPDRETT
KVELSTOFF
TV-TITTER 2. TONE TIDSROM
PÅ NORSKE FLY SMERTE
IDIOTISK ORDNE
MOLDEPRONOMEN SAU
SINT PER STK.
RETNING
FLANERE ANNENRANGS
STELLE DÅRLIG MED
ELEV SOM IKKE BOR HJEMME
CIRKA

LØSNINGER

Kryssord nr 12

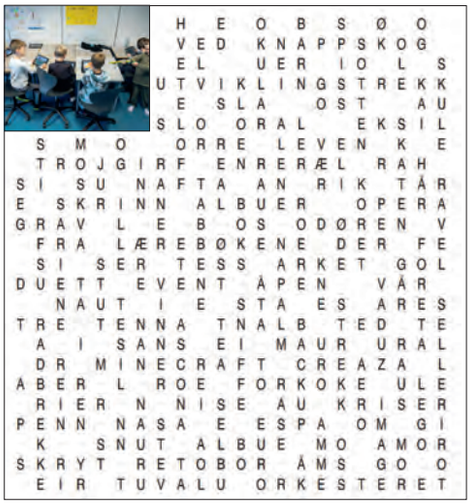

VINNERNE: Sissel Krogvold, Gjerdrum og Solfrid Winge Haugnes, Stjørdal. Premien er hver sin boksjekk på kr. 500. Vi gratulerer!

Quiz

1. Paul Gauguin
2. Bokstaven Ø
3. Tbilisi
4. Vatikanstaten
5. Rishi Sunak
6. En grov, ubehøvlet person
7. Sko (mest kjent for sandaler)
8. På Tasmania, en australsk øy (pungdjevel er et pungrovdyr, også kjent under navnet tasmansk djevel)
9. Varg Veum
10. Bernie Taupin
11. Kokebokforfatter
12. Trondheim
13. 1840 (i Storbritannia)
14. TT Nyhetsbyrån (tidligere Tidningarnas Telegrambyrå)
15. Aarhus

Kvar fredag publiserer me ein nettquiz på utdanningsnytt.no. Her finn du nye og tidlegare quizar: utdanningsnytt.no/tag/quiz

BLADENE VÅRE

Utdanningsforbundet gir ut medlemsblad og fire tidsskrifter. Alle publikasjonene er redaksjonelt uavhengige og redigeres etter Redaktørplakaten og Vær Varsom-plakatens regler for god presseetikk.

Fagpressen · PRESSENS FAGLIGE UTVALG

Neste utgave: 2. desember

Som medlem i Utdanningsforbundet kan du få medlemsbladet Utdanning på papir eller digitalt. I tillegg kan du velge ett av disse tidsskriftene kostnadsfritt:

Første steg
er et tidsskrift for barnehagelærere.
Fire utgaver pr år.

Bedre skole
fra førsteklasse til lærerutdanning.
Fire utgaver pr år.

Yrke
har fokus på yrkesopplæring.
Fire utgaver pr år.

Spesialpedagogikk
er et fag- og forskningstidsskrift. Medlemmer får medlemspris på abonnement.

Fem utgaver pr år.

MIN SIDE
Administrer abonnementene dine på
www.udf.no/min-side
eller kontakt medlemsservice om du har spørsmål
medlem@udf.no, tlf.: 24 14 20 00

Ikke medlem, men ønsker abonnement?
Send e-post til: abonnement@utdanningsnytt.no

UTDANNINGSFORBUNDET
Besøksadresse: Hausmanns gate 17, Oslo
Postadresse: Postboks 9191 Grønland, 0134 Oslo. **Telefon**: 24 14 20 00

KLIMANØYTRAL DISTRIBUSJON
Levert av Posten
NORGE P.P.
posten

Disko

Et **godt** sted å lære

Bruk gratis i år!

Logg inn med Feide på **disko.cdu.no**

Disko er en ny digital strømmetjeneste til **videregående skole** fra Cappelen Damm.

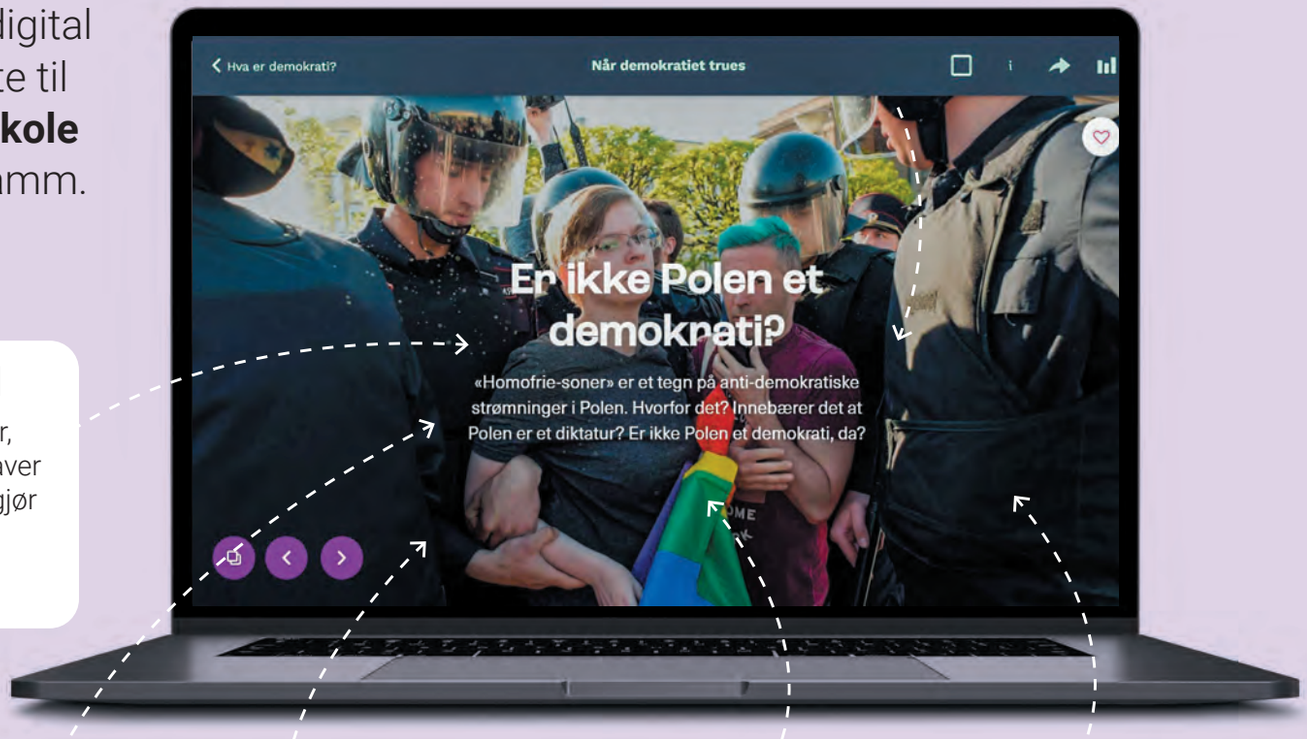

Variert innhold

Et mangfold av filmer, tekster, quizer, oppgaver og klasseaktiviteter gjør det lett å variere undervisningen.

Nyttige verktøy

Du kan følge elevenes progresjon og tilpasse undervisningen til den enkelte eleven.

Trygge læringsløp

Følg våre foreslåtte læringsløp som sikrer at du kommer trygt gjennom alle kompetansemålene i læreplanene.

Plukk & miks

Velg blant et rikt utvalg av ulike innholdstyper, og sett sammen lærings-stier som passer for din elevgruppe.

Flere vg1-fag i 2023

Fagene dette skoleåret er geografi, samfunnskunn-skap, tysk og kroppsøving.

formidling av kunnskap vårt ansvar siden 1829

cdu.no/vgs

CAPPELEN DAMM